

II RIIGIKOGU

7. istungjärk.

Protokoll nr. 187 (4).

1925. a.

II Riigikogu koosolek 21. jaanuaril
1925. a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 82 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: töö-hoolekandemi-
nister **Chr. Kaarna**, sõjaminister **J. Soots**,
teedeminister **K. Wirma**, haridusminister
H. B. Rahamägi.

Päewakord:

1. Riigiteenistuse seaduse osalise
maksmapanemise seadus — II lugemisel.
2. Riigiasutuste töö koondamise sea-
dus — II lugemisel.
3. Riigi 1925. aasta eelarwe — I lu-
gemisel.
4. Eelarwe-komisjoni walimine —
wanematekogu ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnis-
son**, pärast abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piis-
kar**.

Koosolek algab kell 10.25 min.

Juhataja **J. Tõnisson**: Awan
Riigikogu koosoleku. Päewakord on
Riigikogu poolt kindlaks määratud.

**1. Riigiteenistuse seaduse osalise
maksmapanemise seadus — II lu-
gemisel.** Kuna üldkommis-
joni aruandjat kohal
ei ole, on sõna aru-
andjana üldkommis-
joni abiesimehel rkl.
Tamm'el.

Üldkommisjoni aruandja **K.
Tamm** kannab ette ja eraldi
hääletamisel wõetakse wastu
nähtawa enamusega seadus-
eelnõu pealkiri ja tekst.

Riigiteenistuse seaduse osalise maks-
mapanemise seadus.

Riigiteenistuse seaduse („Riigi Tea-
taja“ nr. 149 — 1924. a.) § 42 hakkab
maksma käesolewa seaduse wastuwõt-
misega.

**2. Riigiasutuste töö koondamise seadus — II lu-
gemisel.** Juhataja **J. Tõ-
nisson**: Kuna üldkom-
misjoni aruandjat kohal
ei ole, on sõna aruand-
jana üldkommisjoni abi-
esimehel rkl. Tamm'el.

Üldkommisjoni aruandja **K.
Tamm** kannab ette ja eraldi
hääletamisel wõetakse wastu
nähtawa enamusega seadus-
eelnõu pealkiri ja §§ 1—4.

Riigiasutuste töö koondamise seadus.

§ 1. Riigiasutuste töö koondamise ja
kulude kokkuhoidmise otstarbel on Wa-
bariigi Walitsusel õigus 1925. aasta
kestel:

a) riigiametnikka ja teenijaid ametist
wabastada, kohti wakantseks jättes, ning
wabastatawaid ametnikka nende nõus-
olekul teenistushuwides sama wõi alama
astme kohtadele määrata, wiimastelt wa-
bastades wastawaid ametnikka;

b) ühe asutuse ülesandeid teise asu-
tuse peale panna, kui see makswate sea-
dustega keelatud ei ole ja selleks tarwi-
likku arwu ametkohti ühes ametnikkude
ja teenijatega ning krediitidega ühest asu-
tusest teise üle kanda.

Märkus. Riigikontrollis on käesole-
was paragrahwis ettenähtud õigus riigi
kontrollnõukogul.

§ 2. Ametist wabastamisel wõetakse
arwesse riigiametnikkude ja teenijate pe-
rekondlik ja waranduslik seis, kui muud
tingimused ühesugused.

§ 3. Paragrahw esimese alusel wa-
bastatud riigiametnikkudele ja -teenijatele
makstakse kolme kuu palk riigiteenistu-
sest wabastamise korral palga edasi-
maksmise seaduse järele („Riigi Teataja“
nr. 51/52 — 1924. a.). Ametniku paiguta-
misel alamale astmele saab ametnik kolme
kuu jooksul sama seaduse alusel palga-
wahe.

§ 4. Käesolew seadus hakkab maksma
tema wastuwõtmisega.

**3. Riigi 1925. aasta eelarwe — I luge-
misel.** **A. Jõeäär** (sd.):
Oma eilse kõne jät-
kamiseks oleks mul
weel järgmist öelda:

Looduswaradest tuleks meil veel silmas pidada ja erilist tähelpanu pöörata kuurortide peale, iseäranis terwismudale, mis tähtsaks wäliswaluuta sissetulekuallikaks saab, kui meil korda läheb wäljamaalasi selle imetegewate omadustega tutwustada. Raadiumi sisaldawuse poolest on Eesti terwismuda esimene maailmas, nagu teadlased, kes seda uurinud, kindlaks on teinud. Juba endistel aegadel oli juhtumisi, kus inimesed, kes wigased ja jalutumad, keda kanti kanderaamide peal, aastase ja kõige rohkem kaheaastase rawitsemise järgi tantsides lahkuda wõisid. See on kui meie neid tõsiasju arwesse wõtame, tõsine Siloa tiik, millest piiblis räägitakse. Kuid seal käis ingel üksainus kord aastas wett segamas ja selle järele sai üksainukene inimene terweks, siin aga kestab see rawitsus kuude wiisi ja terweks saawad kõik haiged, kes sinna rawitsusele tulewad. Tuleks suuremat tähelpanu nende kalliwäärtuslikkude warade kui sissetulekuallikate peale pöörata, kuid meil on kahjuks nad kahe silma wahele jäänud. Peaegu mitte midagi ei ole tehtud selleks, et neid isegi lähematele omamaa elanikkudele kättesaadawaks teha. (M. Martinson, põl.: Teie ju kärbite eelarwet en gros 10%.) Noh, härra Martinson, kahjuks Teie mõistus on wist 10% wähenenud, mitte aga minu ettepanekute tagajärjel riigi eelarwe.

Juhataja J. Tõnisson: Palun isikut haawawaid sõnu mitte tarwitada.

A. Jõeäär (sd.): Ma pean ütleva, et näiteks isegi laewaühendus tähtsama terwismuda kuurordi, Kuressaarega väga palju soowida jätab ja et see, möödunud aastatega wõrreldes veel mitme wõrra halwemaks muutunud, nii et siin paranemisest juttugi ei wõi olla. 1923. aastal pidasid kaks aurikut kaks korda nädalas ühendust, see tähendab kokku neli korda nädalas. Käesolewal aastal, kui riik oma laewa seisma pani ja laewaühenduse eest hoolitsemine eraselti hooleks jäi, siis pani see ainult ühe auriku käima, mis suwekuudel kaks korda nädalas käis, hiljem üks kord nädalas ja lõpuks sootu seisma jäi.

Niisama puuduwad meil kuurortides ka tarwilikud kultuurimõnused ja need puudused peletawad sealt wäljamaalased eemale. Pean tähendama, et minewal suwel väga palju järelepärimisi tuli Soomest

eriti Kuressaarde ja sealseid pangsiionipidajad olid sunnitud eitawad wastused saatma ruumide puudumise tõttu. Ja kui siiski inimesed wäljamaalt tulid, pidid nad uulitsaid mööda ümber kolama päewade wiisi, enne kui ulualust leidsid. Kui olud sarnased on, siis tõepoolest ei ole mingit lootust, et meie kuurordid wõiksid areneda ja tuntawaks wäliswaluuta sissetulekuallikaks muutuda. Meil on kuurorte, kus ei ole ainustki moodsa sisseseadega pangsiioni. Siin tuleks riigil kas omawalitsustele selleks otstarbeks toetuse andmise näol wõi mõnel teisel teel abi anda. Kui nüüd kõike seda, mis siin on räägitud kokku wõttes küsime, mida on meie majanduspoliitika juhid senni selleks ära teinud, et ülesloetud I järgu tähtsusega majanduskandjõu aluseid tõsta, mida on tehtud põllumajanduse ja kõigi ta kõrwalalade — karjakaswatuse, linnukaswatuse, aiapidamise, mesilastepidamise jne. — samuti kalaasjanduse igakülgseks wäljaarendamiseks, nende suurendamiseks ja produktiooni tõstmiseks, — siis peame wastama, et on tehtud põllumajanduse edendamiseks, aga siiski wõrdlemisi väga vähe, wõrreldes sellega, mis tööstusele on osaks saanud. Kalaasjanduse edendamiseks ei ole õieti midagi ära tehtud. Kui meie põllumajandus siiski edenenud on iseseiswuse ajal, siis on ta edenenud kõige majanduselu juhtide hoolituse kiuste omal jõul temas töötawate isikute sitkuse ja wisaduse tõttu, ilma iga suguse wälis- kui ka sisekrediitide toetusega. Looduswarade kasutamiseks on sammie astunud, kuid meie kõige suuremate tööstusenergia allikate peale, koskede peale ei ole siiski wäärilist tähelpanu pööratud, waid on piirdutud rohkem rääkimistega kui tegelikkude sammudega. Kuurordid, nagu ma juba ütlesin, on kahe silma wahele jäetud ja ei ole hoolitsetud isegi korraliku ühenduse alalhoidmise eest. Kõik tähelpanu meil näib pööratud olewat II ja III järgu grupi, see on tööstuse ja kaubanduse arendamise peale. Olgugi, et wiimane, see on kaubandus meil mitte niiwõrd ei etenda tarwiliku wahemehe osa kaupade kättetoimetamisel, kui palju tema spekuleerib, liigkasu wõtab ja elukalliduse tõusuks kaasa aidates, meie majanduselu halwab, rääkimata sellest, et kaubandus üldse kui niisugune uusi wäärtusi jurde ei loo. Wõtame siis kõigepealt meie tööstuse. Rääkimata meie wäike- ja kesktööstusest, on ka

suurtööstus meil määratud peajasjalikult omamaa saaduste ümbertöötamiseks ja ainult tekstiiltööstus weab wäljast tooresainet sisse, mida ta ümber töötab. Seega on tööstus meil wäga suurel määral ära rippuw põllumajanduse seisukorrast, sest esiteks muretseb see temale tooresaineid ja teiseks tarwitab ta suurel määral walmis- saadusi. (A. A n d e r k o p p, t ö e r . : K u h u T e i e m e t a l l u r g i a j ä t a t e ?) Metallurgial üldse pinda ei ole, selle juurde ma tulen edaspidi. (A. A n d e r k o p p, t ö e r . : O l e n ü h e l a r w a m i s e l.)

Wäljaweoks töötamiseks on meil soodsad tingimused ja arenemiswõimalused järgmistel suurtööstuste aladel, kõigepealt metsamaterjaalide ümbertöötamisel see on paber, tselluloos, tikud, wineer, siis weel tooresmaterjaalist propsid, laudad jne., kuid kodumaal ümbertöötamine peaks igatahes kasulikum olema, kui tooresmaterjaali wäljawedu. Põllumajanduslikkude saaduste ümbertöötamisel wõiwad tegutseda ettewõtted, mis ümber töötawad lina, willa, kartulid, aga selle juures peab tähendama, et kartulitest piirituse produtseerimine wäljaweoks igatahes wäga kallis tuleks, sest teistest ainetest piirituse wäljaajamine on palju odawam. Wäljamaal walmistatakse piiritust wäljaheidetest. Siis wast wõiksid meil weel töötada jahuweskid wilja ümbertöötamiseks ja nahatööstused. Maapõuewarade ümbertöötamisel eriti tsemenditööstus. Mis metallitööstusesse puutub, siis on see hinge waakumisel, minu arwates täiesti loomulikkudel põhjustel, ja wajab tingimata ümberkorraldamist. Wõib olla teatud osa metallitööstusest, mis walmistab masinaid põllutööstusele, wõiks meil wast tegutseda, aga suurejoonelised ettewõtted ei suuda wäljamaaga wõistelda oma tehnilise siseseseade puudulikkuse tagajärjel, olgugi, et meil muud tingimused siin soodsamad on, näiteks odawa tööjõu jne. tõttu. Keemiatööstus wõiks meil wast ehk töötada, kui ta paremalt organiseeritakse. Pealiskaudselt waadates wõib paista nii, et suurtööstuse toetamine, missuguses sihis meie majanduspoliitika juhid senniajani esimeses joones on tegutsenud, kaudselt ka tööstustöölise huwides sünnib, neile töowõimalusi luues. See on nii pealiskaudselt waadates, wähemalt esimesel silmapilgul paistab see nii olewat, kui aga sarnase poliitika tagajärgi lähemalt analüsee-

rida, siis näeme, et sarnasel wiisil, nagu meil seda toetust on teostatud, on — rääkimata töölistest maal, põllutöölised, käsitöölised — ka linnas elutsewad tööstustöölised sellest ainult kahju saanud. Need, kellele oleks pidanud tulema sarnasest poliitikast wähemast kaudnegi kasu, nimelt tööstustöölised, on sellest lõppude-lõpuks ka ainult kahju tulnud.

Tööstust on toetatud meil kõigepealt seadusandluse läbi, loobudes igasugusest sotsiaalseaduste abil tööliste elujärje parandamisest ja palkade normeerimisest. Meie tööstusettewõtjatele on kindlustatud odaw tööjõud, odawam kui kuskil Lääne-Euroopa kultuurriigis. Sel teel on jõutud elawa jõu häwitamiseni ja töowiljakuse langemiseni, mille tõenduseks mina enesele lubasin eile tsiteerida walitsuse toetusel ülewalpeetawa ajalehe „Eesti Majanduse“ artiklit.

Maksupoliitika abil on tööstusettewõtted otsekoheste maksude koormatusest osalt, kuid kaudsete maksude koormatusest peaaegu täiesti wabastatud, sest tooresainete sissewedu, mida meie tööstus tarwitab, on tolliwaba enamatel juhtumistel. Kuid sellesama tollipoliitika abil on neile tööstusettewõtetele tarwitajate, see on kõigi meie riigi kodanikkude kulul, elagu nad linnades wõi maal, kindlustatud igasugune wäljamaa wõistluse kõrwaldamine ja on kindlustatud kõrged hinnad siseturul. Selleläbi tingitud elukalliduse tõus koormab tuntawalt wähema ja kehwea sissetulekuga inimesi, kes peawad ära tarwitama 100% oma sissetulekust, kui mitte 115%, missugusel juhtumisel tuleb oma endist warandust realiseerida, et elu ülewal pidada. Kuid see koormab ka meie põllupidajaid, eriti kehwemaid neist, kes osa neist kaupadest ära tarwitawad, mille peale kallid tollid on pandud, eriti koormab ta asunikka ja samuti koormab see tollipoliitika ja majanduspoliitika meie majaperemehi. (L. J o h a n s o n, s d . : A s u n i k k u d e e s i t a j a d h ä ä l e t a s i d t o l l i d e w ä h e n d a m i s e w a s t u .) Need ei ole õiged asunikkude esitajad, kes selle sildi all Riigikogus töötawad, neid wõib ennem põlumeeste hulka arwata. (J. S o o t s, p õ l . : J a h, s i i n o n k a .) Üks neist on tingimata härra Soots, kui asunik, sest ka tema on tasuta maasaaja. (N a e r .)

Peaksin tähendama, et meil selle poliitika all kannatawad kõigekibedamalt keskkihid, ametnikud ja majaperemehed

ja täiesti ebaloomulik on siinjuures, et majaperemehed istuwad siiski selles rühmas, kes seda poliitikat juhib. Pean tähelpanu selle peale juhtima, et meie majaperemeestel praegu endised sissetulekud puuduwad ainult korterihindade normeerimise tõttu. Millest on aga normeerimine tingitud? Kui meie walitsew kodanlik enamus oleks tahtnud, siis oleks ta wõinud iga silmapilk üürinormid ära kaotada. (M. L a a r m a n, põl.: Teie ei luba n u d.) Meie lubamine wõi keelamine ei tähenda siin mitte midagi, sest $\frac{1}{3}$ käest luba ei küsita, kui $\frac{2}{3}$ selle poolt on. Siin on aga teised asjaolud ja mõjuwad rahwamajanduslikud põhjused, millega tuleb arwestada — üüride normeerimine on tegelikust elust tingitud. Üüride normeerimine on tingitud tööliste ja ametnikkude wäikes-test sissetulekutest. (J. M ü r k, mo.: Kui m a j a o m a n i k u d j u u r d e e i m a k s a, s i i s e i s a a k s n a d e l a d a.) Tööline peab niipalju palka saama, et tema süüa, riidet ja korteri saaks, see on alg-nõue, mille wastu, minu arwates, ka majaperemehed ei waidle. (J. M ü r k, mo.: A m e t n i k k u d e l e m a k s a w a d m a j a o m a n i k u d j u u r d e.) Ka ametnik peab niipalju palka saama, et ta süüa, riidet ja korteri saaks, ka see on aksioom. Härra Mürk ei täitnud nähtawasti eile oma rahwasaadiku kohuseid ja ei ilmunud koosolekule, siis oleks ta kuulnud, mis mina eile kõnelesin majaanikkudest, nimelt sellest, et 20.000 majaanikkudest ühes perekondadega, 100.000 kodanikku osalt kannatawad alatoitluse all ja kui härra Mürk seda oleks kuulnud, siis ei oleks temal tarwis wastupidiseid järeldusi teha ja wõiks täna rahulikult edasi kuulata. Palkade normeerimise juures tuleb arwesse wõtta elukalliduse indeksit. Selle ühe osana esineb korterihind. Mina arwan, et töölistele oleks täitsa üks-kõik, kas nad korteri eest maksawad 100 marka kuus, 500 wõi 5.000 marka, kui nende sel alusel palk määrataks, ja palk selle jao tõuseks, sest see asjaolu, et tööline korteri eest praegu rohkem maksta ei wõi, tuleb sellest, et tema elamine, toitmise, riietumine, nii kalliks läheb, et rohkem korteri jaoks järele ei jää; üüride normeerimine oleneb seega täiesti meie elukallidusest ja enne, kui elukalliduse wastu tõsiselt wõitlusesse ei astuta, ei kao põhjused üüride normeerimiseks. Normeerimise peapõhjus — sennine wil-dak majanduspoliitika.

Edasi arwan mina, et suurtööstust, kui riigi suuremat wõlglast, on toetatud rahamärkide wäärtuse langetamisega, mitte küll täiesti sel määral, nagu Saksamaal, kuid on siiski tegutsetud Saksamaa eeskujul. Eesti mark maksab praegu ainult $\frac{1}{10}$ sellest wäärtusest, mis tal alguses oli, kus margawäärtuseks wõeti seesama, mis Soome margal oli; Soome mark on aga praegu kümme korda kallim kui Eesti mark, kuna aga majanduslikud olud on nii Eestis kui Soomes ühesugused. (S e g a n e w a h e l h ü ü e k e s k e l t.) No jah, praegu on ta kümme korda kallim, aga meie riigi alguses wõis wahekord Eesti ja Soome marga wahel wastupidises mõttes meile kasulik olla. Tähendab, meie poliitika on weel halwem olnud oma tagajärgede poolest, ja et meie mark praegu maksab ainult $\frac{1}{10}$ oma algwäärtusest, siis on see minu arwates meie töösturite toetamise poliitika tagajärg.

Meil oli aeg, kus oleks rahamärke wäga kerge olnud kokku tõmmata. Arusaadaw on, kui riigi alguses, kus weel ei olnud riigi sissetulekud korraldatud, kus meie sõdisime ja, ei olnud aega majanduselu korraldawate määruste ja seaduste wäljaandmiseks, et siis rahamärkisid wälja tuli anda ja kõik see aitas kaasa loomulikult rahakursi langemisele. Siis ei saanud seda küsimust keegi teisel teel lahendada, ükski majandusminister ei oleks wõinud arwatawasti teisiti talitada. Ka majanduslik geenius ei oleks siis midagi paremat teha suutnud. Aga niipea kui meie normaalolukorda jõudsim ja nimelt 1921-sel aastal, sest juba 1921-se aasta eelarwe täitmise juures tuli ilmsiks $1\frac{1}{2}$ miljardiline ülejääk, tähendab, tulud olid $1\frac{1}{2}$ miljardit suuremad kui kulud, siis oleks wõinud riik neid oma esimeste aastate eelarwete puudujääkisid, mis paber- raha wäljaandmisega kaetud, tasuma hakata rahamärkide kokkutõmbamise läbi. (A. A n d e r k o p p, tõer.: A g a p a l j u n e i d e n d i s i p u u d u j ä ä k e o l i ?) Igatahes need ülejäänud $1\frac{1}{2}$ miljardit ei läinud mitte rahamärkide kokkutõmbamiseks, sest kui meie oleksime $1\frac{1}{2}$ miljardi wõrra oma rahamärkisid kokku tõmbanud, siis ei olekski wast palju neid enam liikwele jäänud, sest meie rahamärkide — riigikassatähtede — kogusumma on wist umbes 1 miljard 800 miljonit, peale selle weel Eesti pangatähed, mis õieti siia juurde arwata tuleksid, kuid neid on rohkem pärastpoole wälja antud, aga sel

ajal — 1921. aastal, neid nii palju ei olnud.

Selle asemele aga, et riigikassa tähti kokku tõmmata, ja selle läbi laialiste tarvitajate kihtide huvides margakursi tõsta, anti need ülejäänud $1\frac{1}{2}$ miljardit välja töösturitele ja kaupmeestele laenuks. Üldse on välja antud laenuaol 3. miljardi ümber töösturitele ja 1 miljard kaubandusele, kokku 4 miljardit. Ja mitte ainult ei hakatud rahamärke kokku tõmbama, vaid anti koguni välja uut paberraha, sest keegi ei waidle selle wastu, et Eesti pangatähed on õieti seesama paberraha, mis riigikassa poolt välja antud. Ja lõpude-lõpuks ei saadud weel mitte küllalt sellest, et uut paberraha välja anti, vaid realiseeriti ka weel riigikassa kulla- ja wäliswaluuta tagawarad. Ma arwan, et selles wiimases on küll suuremad süüdlased meie rahwamajanduse parasiidid — importöörid, kuid osa sellest riigi põhikapitaalist on läinud ka meie töösturitele. See on kõige suurem pettepilt meie rahwamajanduse juhtidel olnud, nii kui wõiks paberraha väljaandmise teel rahwamajandust tõsta. Selle abil wõib raha ja warandusi ainult ühede taskutest teistesse koondada, aga mitte rahwa laialiste hulkade majanduslikku järge tõsta. Kui meie nüüd küsime, kui suur kaal on meie rahwamajanduses neil tööstusharudel, mis kõigi kodanikkude arwel riigipanga kaudu nii suurt toetust saanud, ja mida nad selle läbi on loonud, siis peame siinjuures ka weel seda silmas pidama, et kesk- ja wäiketööstus, mis meil tõepoolest eluwõimulised ja produktiivselt töötanud, toetust väga napilt on saanud, Neile on nendest lahtinustatud kraanidest ainult tilgakaupa sadanud, kuna mõni suurtööstuse haru üksinda miljardilise laenuga wõib uhkustada.

Wastuse selle ülesseatud küsimise peale, kui suur on nimetatud tööstuse üldkaal rahwamajanduses, andis härra rahaminister, kui ta selle alla mahutatud surunud kapitaali wäärtuse hindas 20. miljardi marga peale, millest kasutataw praegu wast ainult $\frac{1}{4}$, see on 5. miljardiline osa. See ei tee aga kogu meie produktiiv wäärtusest wiit protsenti wälja.

Kui meie nüüd vaatame üldproduktiooni meie 215 suurtööstusettevõttes, üks osa neist asub maal, kõik ei asu mitte linnades, siis oli nendes tööl minul käsitadaolewate statistiliste andmete järele, ma wõtan keskmise maksimumi — umbes 30 tuhat ametnikku ja töölist,

neile andis suurtööstus tööd. Kui wõtta keskmine töötasu 200 marka päewas, see on 25 marka tunnis, nendesamade statistiliste andmete järele, siis teeb, kui 300 tööpäewa aasta kohta arwata, aastane töötasu kokku wälja 1800 miljonit, ja kui meie arwame sinna juurde weel 100% materjaali ja kaudseid kulusid, siis näeme, et meie suurtööstuse aastane produktioon wõib ulatada umbes 3,6 miljardini, maksimum 4 miljardini, nagu see ka „Eesti Majanduses“ arwatud on. Kui aga siit hulgast wõtta ainult nende ettevõtete produktioon, kes otsekohe Eesti panga laenu näol rahalist toetust on saanud, siis on nende produktioon sellest üldsummast wast ainult $\frac{1}{4}$. Siit saame küsimusele selge wastuse, et kõik iga-aastane tööliste ja ametnikkude palk, kes nendes tööstusettevõtetes teeniwad, on wälja makstud Eesti panga laenudest. Ja küsimise peale — palju siis selle läbi uusi wäärtusi juurde loodud, wastaksin ma, et maksimum produktioon oleks waewalt nii suur, kuipalju on toetust saanud — see oleks kogusummas 3,6 miljardit.

Nüüd tuleb siis küsida, kuhu see toetus on õieti läinud. Kas produktiooni tõstmiseks wõi tehniliste abinõude täiendamiseks?

Selle küsimuse peale tuleks kindlasti eitawalt wastata. Meil on küll sisse weetud tööstusmasinaid ja sisseseadeid paari miljardi eest, kuid need on peasjalikult läinud kesk- ja wäiketööstusesse, sest seda ei olnud õieti olemas ja seda tuli alles luua ning arendada. Meie suurtööstuse tehniline sissesead, masinad, logisewad samuti, nagu enne sõda ja weel rohkemgi, sest iga sisseseade wananeb aja jooksul. Mõned suurtööstusettevõtted on oma sisseseadeid täiendanud, näiteks tselluloosiwabrik, kus sisseseade tehnilisest küljest ajanõuetele wõrdlemisi wastab, kuid siin on seda teinud wabrik omal jõul ilma Eesti panga toetuseta. Selles tehnilise sisseseade puudulikkuses seisab õieti suurel määral meie suurtööstuse wõistlemiswõimetuse ja wähesese töowiljakuse põhjus. Siin ei aita õieti odaw tööjõud, ei aita kaitsetollid, riiklik toetus, miljardid, ega isegi rahawäärtuse langeamine, selleks, et suurtööstused wõiksid oma wõlad odawamalt ära maksta ja kunstlikult hinge sees hoida, kui nad tehnilise külje ja töökorralduse poolest teistest maadest kaugele maha jäänud. Ma olen kindel, kui korda läheks seda põh-

just kõrwaldada, siis wõiks mõnestki hingewaakuwast ettewõttest elulooma saada ja sealjuures tööliste päewapalkasid sedawõrd tõsta, et nad selle palga eest vähemalt sama arwu soojuse-kalooriaid kehasse tagasi saaksid, kuipalju nad elamiseks ja töötamiseks ära tarwitawad. Praegu puudub meie hingewaakuwais suurtööstusettewõtetes, peaasjalikult asjatundlik juhatus, kes organiseeriks niihästi töökorraldust kui ka turgude leidmist. Mõnes suuremas ettewõttes, näiteks Kreenholmi manufaktuuris, mis, kui ma ei eksi, üks suurematest kogu ilmas on, on juhtiwad jõud sedawõrd külmad olnud Eesti tööstuse edenemise wastu, selle saatuse wastu, et nad pea mingisuguseid samme selleks ei ole astunud, et oma tööstusele tööd ja saadustele turgu leida, waid nad katsuwad ainult riikliku toetuse najal pisitasa nokitseda. Wõib olla, tuleb see sellest, et seal wõõras rahwas eesotsas on, kuid sama wiga wõib ka mõne muu tööstusettewõtte juhtimises märgata. Meie suurtööstuse juhtide sekka pole juurde tulnud wärsket werd. Nad on kiwinenud endistes Wene ajast päritud ka tööstuse juhtimises konserwatiivsetes traditsioonides ja ei kujuta sugugi ette, et ilmtingimata tarwilik on alalises kontaktis olla tehnilise eduga wälismaail. Tööstuses on organiseerimisand esimehejärgu tähtsusega. Kalkulatsioonid on siin igatahes tähtsamad kui põllumajanduses. Järgmine tingimine on, nagu ma seda juba ütlesin, see, et tehniline sisse-seade peab wastama wiimase aja nõuetele. Mina usun, kui kurb wõi halb meil lugu sellepoolest on, wõiwad tõendada kindlasti wast need üksikud, kellel on wõimalik olnud meie suurtööstusettewõtete sisse-seadeid wäljamaa omadega wõrrelda. Kuid ka igale lihttöölisele, kes wabrikus töötab, paistab juba silma, et asi meie tööstustes tehnilise külje korralduse suhtes korras ei ole. Masin wõib tööwiljakust tõsta mitmesaja protsendi wõrra; kui siinjuures teaduslike pühimõtete järele ka tööjaotust korraldada, siis suudaksime meie oma tööstusega mitmelgi pool wõistelda. Praegu wõisteldakse aga sellega, et meil näiteks saapawabrikud saadawad alla oma hinda saapaid wäljamaa turgudele, et wäljamaa elanikud, wäljamaa kodanikud wõiksid neid odawamalt osta, mille läbi nende eluhoid odawamaks muutub. Selle eest peawad aga meie oma kodumaal elutse-

wad tarwitajad, laialised kihid, oma kehawadest sissetulekutest, siseturule müügile lastud saabaste eest mitukorda kallimat hinda maksma. Edasi peab ütleva, et meie tööstuses on wäga tähtis kütteküsimuse, energia küsimuse otstarbekohane lahendamine, selleks abinõude otsimine. — Meie odawad energiaallikad magawad alles meie külje all. Kütteküsimuse lahendamises on meie tööstus ka wäga alalhoidlik. Ja mitte ainult töösturid, ma wõiksin näiteid tuua ka laewandusest. Laewaärade omanikud lasewad sõita aurikutel, mille masinad kütet mitmewõrra rohkem ära tarwitawad kui nendega konkureeriwate ettewõtete omad. Näiteks Tallinna ja Stettiini wahel sõitwal Eesti ärile kuuluwal laewal läheb üheainsa sõidu peale 70.000 marga eest süsi rohkem kui konkureeriwal wäljamaa äri laewal. Siiski lastakse töötada sarnaseid mitteökonomilisi laewu mitteökonomiliste masinatega, mida õigem maha müüa oleks wanarauana. Veel enam: odawamast hinnast meelitatud, ostetakse uute asemel wanu lokse juurde, nagu seda tegi Balti päästeselts, ostes omale „Eestimaa“, mille masinad laewa sissetuleku täiesti ära söowad. Ma rääkisin juba eile, et uuemal ajal enam aurikuid ei ehitata, waid mootorlaewu, sest nende küte tuleb peaaegu kolme wõrra odavam. Neidsamu põhimõtteid tuleks meie tööstuses ja laewanduses jõumajanduse alal silmas pidada. Kui küsida, kuipalju nende töösturite häälekandja enda poolt õigekstunnistatud sihtide saawutamiseks tehtud on summade abil, mida tööstus riigilt saanud, — siis peab ütleva: absoluut mitte midagi!

Kuhu need kapitaalid on läinud, on raske öelda, aga üks osa neist on tingimata lihtsalt ära konsumeeritud, ära tarwitatud, luksuse peale wälja antud. Meie joogikohtade suured sissetulekud iseseiswuse esimestel aastatel on olenenud wäga tähtsal määral just nendest riigi poolt antud toetustest. See on õieti kõige suurem kuritegu meie rahwa laialiste hulkade wastu, sest joogikohtades prassiti ja seal woolas rahwa raha sel ajal, kui meie kodanikud ägasid elukalliduse ja raske maksukoorma all.

Mis kaubandusse puutub, siis on sellel, olgugi, et ta otse wäärtusi ei loo, kui tarwilikul aparaadil produktide jaotamise ja walmistajalt tarwitaja kätte toimetamise juures teatud wäärtus.

Selle grupi alla kuuluvad ka need rahwamajanduslikud väärtused, mida ühenduse alalhoidmiseks waja: sadamad, raudteed, maanteed, laewad jne.

Meil on, silmas pidades meie maa asupaika suurte riikide wahel, ka transiitkaubandusel rahwamajanduslikult teatud produktiivne wäärtus. Kuid kahjuks on aga meie kaupmehed endid naabritest pügada lasknud, ja põhjalikult pügada lasknud ja selle läbi hulga rahwamajanduslikka wäärtusi Eestist wälja toimetanud, ilma, et nad selle eest wäärilist wastutasu oleksid muretsenud.

Edasi peab ütlemä, et meie senni passiiwses kaubabilansis, mille puudujääk 7 miljardini ulatab, on suuremalt osalt meie importöörid otsekohesed süüdlased. Kaubanduse otstarbekohase korralduse juures tuleks silmas pidada, et sellel alal rohkem tööjõudu ei tegutseks, kuipalju hädatarwilik selleks, et kaup tarwitajate kätte jõuaks, ja et wahelkauplejaid, kes igäüks tarwitajate kulul elab, wõimalikult wähe oleks. Meil on üle riigi, kui maha arwata muud kaubanduslikud ettewõtted, nii kui näiteks apteegid, puhtkaupluste patenta wälja antud üle 10.200. Meil on must tuhat wäiksemaid hangeldajaid, kes patenta üldse ei osta ja niiviisi tegutse des lõppude-lõpuks palju rohkem teeni wad, kui patenteeritud kaupmehed. Aga kui wõtame needki 10.200 kaupmeest ja wõrdleme seda rahwaarwuga, siis peab ütlemä, et seegi arw meil määratu suur on. Meil tuleb iga saja inimese kohta — sinna hulka arwatud ka raugad ja lapsed — üks kauplus.

Kui perekonnad keskmiselt 5-liikmelised, siis tuleb iga 20 perekonna kohta kauplus. Mina arwan, see on liig palju, sest kaupluse omanik ja tema perekond, täiendab 5 inimest tahawad elada ülejäädawate 95 inimese kulul, see on 5 %-ti elawad niiviisi 95% arwel. Peale selle tuleb silmas pidada, et iga kaupmees oma ja perekonna tööjõuga läbi ei saa, waid palkab tööjõudu, kelle ülewalpidamise kulud lähewad jällegi tarwitaja kanda. Siin tuleb nähtawasti midagi ette wõtta, sest wõistlus üksinda ei reguleeri kaubahindu. Muidu oleks kaupmeeste arw wähenenud. Kui härra rahaminister niiwõrd optimist on ja usub, et kaubanduses ja impordis wõistlus kõik reguleerida suudab, siis ei saa mina küll sellega leppida. Mina arwan, et elukalliduse üheks tähtsamaks põhjuseks on just kaubanduse halb kor-

raldus ja piiramata impordi wõimalus, kus aineid sisse weetakse, waatamata selle peale, kas meil neid ka waja on wõi mitte.

Kaubandus on ala, kus kapitaal kõige kiiremini ringi käib. Tarwitajate ühisustes, näiteks käib kaup keskmiselt 62 päewa jooksul ringi, see on 6 korda aastas. Iga 2 kuu sees kord. Kui kapitaali protsendiks kaubahinnale ka ainult 4 %-ti selle wäärtusest juurde lisada, siis wõimaldab see normaalse läbimüügi juures kapitaali eest 24 %-ti aastas maksta. Ja minu arwates on just sellest tingitud kapitaali kõrged protsendid. Aga tegelikult lisawad meie kaupmehed mitte 4% oma kaupadele juurde, kapitaali protsentideks, waid palju rohkem. (Wahelhüüe O. Amberg'i, krst. poolt.) Tarwitajate ühisustes on keskmine bruttokasu 10—15 protsenti suurema hulkade juures, alla 5 protsendi üldse ei ole. (O. Amberg, krst.: Ei wõiohha!) Wõtke statistilised andmed kaubatarwitajate ühisuste kohta, seal on täpselt kõik ära näidatud. (Wahelhüüe O. Amberg'i krst. poolt.) Mina wõtan kõik kulud. Iseenesest mõista ei ole 15-protsenti mitte puhas kasu, waid sinna on ka juurde arwatud igasugused muud kulud, nagu kaubawedu ja muud — üldse bruttokasu. (M. Martinson, põl.: Minatega ühe ühisuse seisukorda, kui 5 sõrme.)

Juhataja J. Tõnisson: Ma palun kahekõnesid piirata.

A. Jõeäär (sd): Ja ühe ühisuse seisukorraga tahate teie üle terve riigi arwestada. Härra Martinson, kui Teie ainult selle järele otsustate ja Riigikogus järeldusi teete, mida Teie ühest ühisusest teate, siis Teie sel wiisil kaugele ei jõua, waid Teil peab pilk olema, mis üle riigi ulatab, wõtke kogu ühisuste arw, mis Eestis tegutseb ja seal keskmine, siis näete, et on küll üksikuid ühisusi, kelle bruttokasu ulatab mõnel üle 25%, keskmiselt aga kõigest 10—15%. Ma räägin praegu bruttokuludest, seal on wedu, seal on juhatuse kulud, seal on kõik. Ma ütlen, et kaubatarwitajate ühisused ei maksa üldse protsenti kapitaali pealt, nad on eraettewõtjatest paremal seisukohal selle tõttu, et neil kapitaal on kokku pandud liikmete osamaksude näol, mille pealt aasta lõpul teatud protsent puhaskasu makstakse, peale ostupremia. Teistel

ühistegelisel ettewõtetal on wõimalik suuremaid kasusid oma liigetele maksta, nagu näiteks, ühispiimatalitused, ühis-pangad jne. Kuid meie wäikekaupmees, kellega konkureerivad wäiksed ühistegelised ühisused, wõib olla ei saa kauba peale mitte üle 20% lisada. Aga meil tuleks analüüsida seda protsenti, mida meie suurkaupmehed wõtawad selle käest, kes kauba wäiksematele edasi müüb, kõike seda aga maksab tarwitaja oma taskust. Ma arwan, et meie rahwa wabad kapitaalid wäga suurel määral on paigutatud kaupade tagawaradesse. Et meil põllumehed raha sukasääres hoiawad, seda wist küll ei ole, sest nad peawad oma sissetuleku jälle kõik wälja andma. Meil on iseseiswuse ajajärgul impoteeritud umbes 21 miljardi eest ja sisseweo ülekaal sama aja jooksul on umbes 7 miljardit. Peale selle on meil tolliladudes seismas kaupu umbes 4 miljardi wäärtuses, mis weel sinna juurde ei ole arwatud. Ja see on igatahes ala, mis wäga palju kapitaali oma alla kinni paneb ja siiski näib, et seal kapitaal end ära tasub ja et need kasud, mida kaubandus wõimaldab, annawad wõimaluse seda suurt protsenti maksta, kui ma ei eksi wõtatakse laenude pealt meie pankades üle 20%. Põllumajandus ei wõi sarnast protsenti maksta ja ma kahtlen, kas tööstuski suudab 20% maksta, see on surmale langew, kui ta katsub sarnaste abinõudega weel hinge sees hoida. See tähendab, et minu poolt esiletoodud lõpu-kokkuwõte peab õige olema, et meie kapitaali kõrgetes protsentides esimeses järjekorras ja peasjalikult on süüdi need kihid, kes oma kapitaali kaupade sisse on pannud. Nähtawasti, selle peale waatamata, et ärimaksud meil wõrdlemisi suured, tasub kapitaal siiski ennast kaubanduses kõige lühema aja jooksul ja pakub kõige suuremaid teenistuswõimalusi. Ma arwan, et see tuleb sellest, et meie majanduselu juhid kaubahindade reguleerimiseks ja liiaku wäiksemaks wõtlemiseks absoluutselt mitte midagi ei ole teinud. Meil on nuhtlusseaduses mõnedki wäga kenad paragrahwid wanast Wene tsaariajast pärit, mis liiakuwõtmisest kõnelewad, aga neid ei ole mitte tarwitatud. Omal ajal sõja ajal, oli eriseadus maksew liiakuwõtmise kohta, aga see kaotati ära. Ei usaldatud selle järgi kohtumõistmist isegi harilikkuude kohtute kätte. Aga ma arwan, et riik peaks elukalliduse

wastu wõtlemisest eriti huwitatud olema, mitte ainult laialiste kodanikkude kihtide saatuse pärast, kes kui tarwitajad kõrgete hindade all kannatawad, waid ka puht riigimajanduse seisukohast wälja minnes, peaks riik ise, kui kõige suurem tarwitaja sellest huwitatud olema. Riigi eelarwe kogusumma on 7 miljardi ümber; arwame sellest 2 miljardit, mis palkadeks läheb, maha, olgugi, et elukalliduse langemise korral riik palkasid ei pruugiks tõsta, ja seega ka sellel alal teatud kokkuhoidmist saawutaks, — siis jääb ikkagi sarnaseid kulusid, mida riik otsekohe kui tarwitaja peab ühe wõi teise aine eest wälja andma, 5 miljardi ümber. Ma arwan, et kui meil läheks korda elukallidust alandada umbes 20%, see on $\frac{1}{5}$ wõrra, siis annaks see eelarwes miljardilise kokkuhoidmise. Aga selle asemele et elukalliduse wastu wõidelda, antakse meil riigipangast kaubandusele laenu umbes 1 miljard riigi summadest, selleks, et rahwa käest kaupmeestel wõimalik oleks raha kokku ajada ja et need wõiksid rohkem teenida. Oleks see miljard kaubandusele selles mõttes antud, et selle tõttu kaubahinnad odawamaks läheksid, siis saaksin ma weel sellest poliitikast aru ja see oleks elukalliduse wähendamiseks tehtud. Aga tegelikult ei ole need kaupmehed, kes Eesti pangast laenu said, sugugi odawamalt oma kaupasad müünud, waid kogu ni selle wastu on kaubanduses hinnad tõusnud palju rohkem kui põllumajanduses. Kui meil tollisid tõsteti, lisas kaupmees kolm korda rohkem kaubale juurde, kui tolli oli tõstetud. Aga, kui tollisid alandati, siis ei awaldunud see sugugi kohe kaupade hindades. Kuigi kaupluste waateaknatel kuulutatakse, et müüakse suure hinnaalandusega, on see ainult silmapettus. Kui neid alandatud hindasid wõrrelda minewa-aastastega, siis on need enam kui 20% kallimad, kui minewal aastal. Kaupade hinnad on meil palju kallimad, kui wäljamaal.

Ma tsiteeriksin mõned wäljawõtted ajakirjandusest elukalliduse tõusu kohta ja wõtan siinjuures aluseks ühe kodanliku ajalehe „Päewalehe“ andmed, mis enamusele küllalt usutawad peaksid olema. Siin konstateeritakse suurt kaubahindade tõusu, mida kirjutatakse tollide tõstmise arwele. Kuid tähendatakse, et siin on ka üldine majanduspoliitika süüdi. Tuuakse ette terve rida toiduainete hindasid ja kokkuwõttes tuleb wälja, et need hinnad

on ühe aasta jooksul täpisealt tõusnud 51,2%. See 51,2% on suurkaupmeeste en gros hindade wahe, kuna väikekaupmeeste käest ostes, kus weokulud ja veel teised protsendid juurde arvatud, see wahe palju suurem oleks. Riidekauba hindades on võimalik konstateerida tõusu 32%, keemiaainetes 22,5%. Sama leht konstateerib lõpuks, et tööpalk selle hindade tõusu juures siiski endiseks on jäänud. Ametlike statistiliste andmete järele oli palk tunnis 25,2 marka jaanuaris, juunis oli 25,6 marka, kuna keskmine palk esimesel poolaastal 25,8 marka tunnis oli. Järelikult jääb tollide tõstmise tagajärjel tekkinud elutarwete kallinemine tarwitaja kanda. Neidsamu esimese järgu tähtsusega toiduaineid peab tarwitama isegi abisaaja, kes kogukonnalt toetust saab, kes näljapennide abil peab omale leiba ostma. Kui toiduainete hindadele kaupmeeste poolt niipalju juurde lisatakse, siis peaks, minu arwates riik sellest otsekohe huwitatud olema ja sarnasele tõusule piiri panema. Ma olen lugenud väljamaa ajalehtedest, et need kaupmehed, kes esimese järgu toiduainete hindadele rohkem juurde lisawad, kui seda harilikuks kapitaali protsendiks tarwis, et need seal kohtu kätte antakse. Meil ei ole selle kohta midagi kuulda. Meil maksetakse leiwawabrikantidele, kui muu abinõu enam ei aita, nendest summadest, mis töötatöölise toetuseks määratakse, toetust. Nüüd waatame, mida teeb wanameelne Inglis walitsus sellel alal, elukalliduse vastu wõitlemise alal. Ja et jälle igasuguseid kahtlusi ära hoida, siis tsiteerin ma meie äärmise parempoolse, põllumeeste rühma häälekandja artiklit. Seal kirjutatakse Inglise uue walitsuse tööst elukalliduse vastu wõitlemise alal muuseas järgmist: „Laialistele keskklassidele ja proletariaadile on elutarwete küsimus kõigist päewaküsimustest kõige tähtsam ja komisjoni teateid loewad pinewa huwiga tuhanded, kes harilikudest poliitika sündmustest suuremat ei hooli. Uurimuste tulemused tahetakse võimalikult kohe awaldada. Komisjon asub nimelt kõigepealt liha- ja wiljahindade uurimisele.“

Edasi kirjutab see leht: „Piiratud alal aga wõib komisjon siiski teha kasulikku tööd. Tema esimene ülesanne seisab suur- ja väikekaubanduse olude uurimises ja peatselt nende hindade wahekorra kindlakstegemises, mida maksawad

wäikekaupmehed suurkaupmeestele ja mida nõutakse samade kaupade eest ostjate käest — lühidalt: leida ülearu wõetawad kasumäärad. Liikasku wõtmine on wiimastel aastatel olnud nähtuseks, mis on rahwahulke sügawalt ärritanud ja mille otsekohest ulatust täpselt kindlaks teha wõi näidata selgete tõendustega on äärmiselt raske.“

Mis oleks meil takistuseks, et komisjon kindlaks teeks tähtsamate tarbainete hinnad. See on ju teada, mis need ained maksawad väljamaa turul, samuti on teada, kui palju läheb maksma nende wedu, on ka teada, kui suur on toll. Selle kõigi järele oleks kerge kindlaks teha suurkaupmehe sisseostu hind ja siis oleks tarwitajal teada, kes teda ja kui palju nõõrib, kes ja missugusel määral tema kulul elab. Siis teaks tarwitaja, kui palju saab riik kasu tollide näol, kui palju suur- ja väikekaupmees. Ja ma usun, kui tarwitajal niisugused andmed käepärast on, siis wõib ta igal ajal kaupmehele, kes talle iga silmapilk ette laulab, et kaubad on nii ja nii palju tõusnud tollide tõstmise läbi, must-walge peal ette näidata kindlad ametlikud hinnad. Ja kui tahetakse 100, 50 wõi 25% kasu wõtta, siis wõib ja on põhjust seda kaupmeest liikasku wõtmise pärast wastutusele wõtta. Ma olen kindel, et see tõsist mõju awaldab elukalliduse langemise peale. Muidugi ei saa mingisuguse komisjoni andmete awaldamisega üksi veel elukalliduse põhjusi kõrwaldada, kuid see on ka üks abinõudest ja neid abinõusid tuleb ka meil ilmingimata tarwitada. Kui juba Inglismaal, kus elukalliduse ja tööliste palkade wahekorrd wõrdlemisi nii terawas wastolus ei ole, kui meil, sarnase komisjoni asutamine hädatarwilikuks loetakse, siis arwan, et meil, kus isegi walitsusringkondade häälekandja tähendab, et meil palgad ei wasta elatisminumile, et meil, kus elukallidus tõuseb igas kuus kümnete protsentide wõrra, kuna palgad alanewad, oleks säärase abinõude tarwitamine enam kui hädatarwilik. Peab otse imestama, meie rahwa pikka meelt ja otseesli kannatust. See on aga muuseas ka üks hea tundemärk ja kui meie nende kannatajate seisukorda wähegi parandame, siis oleksid nad pealegi wäga tänulikud ja sellest elemendist wõib riik kurnis kindlat tuge leida. Ma arwan, et sellest peaks jätkuma wahekorrdade selgitamiseks põllumajanduse, tööstuse ja kau-

banduse, kui majandusliku kandejõu aluste wahel. Mina ei tahaks mitte pikemalt arwustada meie sennist majanduspoliitikat, olen seda teinud ääremärkustena, muuseas, siinkohal pean aga weel kord alla kriipsutama, et meil konstateerida tuleb õigem igasuguse riiklikkudes huwides juhitud majanduspoliitika puudumist. Oleks küll wäga tänulik juhuse analüseerida siinjuures ka erakondade wahakordi, mis õieti põhjust annawad majanduspoliitika wäljakujunemiseks ja millest ka meil kõik need wäärnähtused on tekkinud, millest eelpool kõnelesin. Kuid arwan, et täna siiski otstarbekohane ei ole seda teha, et erakondade wahakordi mitte uuesti terawaks ajada. Ma wõiksin lühidalt ainult üht öelda: Motona, mida meie majanduselu juhtimisel on tarwitatud, wõiks nimetada 11-at käsku: „Katsu, kust sa kätte saad!“ Pean meelde tuletama siiski üht asjaolu, nimelt et laialistele rahwahulkadele on meie walitsewad kihid, kes demokraatliku korra juures ikkagi ainult rahwahulkade abil wõiwad walitsemisele pääseda, et need kihid, kellest on rippunud wiimastel aastatel meie majanduspoliitika juhtimine ja kes selleks rahwa enamuse poolt usaldatud, on lubanud oma miinimum majandusprogrammis walijatele hoopis midagi muud, midagi, mis õieti täielik wastand on sellele, mida nad tegelikult on teinud. Selle tõenduseks ja wõrdluseks meie põhiseaduses ülesseatud ja teadusemeeste poolt õigekstunnistatud majanduspoliitika sihtidega, wõiks ette lugeda meie sennist majanduspoliitikat juhtinud suuremate erakondade eeskawades ülesseatud majanduspoliitika üldised sihtjooned ja ma lubaksin endale kõigepealt tsiteerida mõned paragrahwid meie kõigesuurema erakonna „Eesti maarahwa liidu“ wõi lühidalt „Maaliidu“ põhikirjast. Mõõda minnes pean tähendama, et siin pikalt ja laialt ka maaküsimusest räägitakse ja nii imeilikuna, kui see ka näib, wõiksin oma wäidetele põhjenduseks, et meil tuleb asuda popsikohtade elujõuliseks tegemisele nende talukohtadest maa juurde andmise läbi, „Maaliidu“ programmi wõtta. Sest siin, selles programmis on wäljendatud, et ainult need ostu- ja renditalud, mille suurus üle teatawa määra ei ulata, ei tule sundusliku jaotamise alla. Teised, suuremad, seega tingimata kuuluksid wähen-damisele. Kuid see on mõõda minnes öeldud. Ma tahaksin siit tsiteerida mõ-

ned teised paragrahwid, mis ühtlasi tõendawad, et eeskawade kokkuseadjatel täielik arusaamine on olnud sellest, mida waja on rahwamajanduslikkude küsimuste otstarbekohaseks ja õiglaseks lahenduseks ja jääb ainult soovida, et see kõik täidetaks, mis siin on öeldud. „Eesti wabariigi alaliseks hooleks on maasadusi walmistawate jõudude kaswamine, põllutöö tehnika tõstmine, tööriistade ja tooresainete sisseweo hõlbustamine, majapidajatele agronoomilise ja weterinäär-abi andmine, wäljaweetawate maapidamise saaduste headuse kontroleerimine“ jne. Sotsiaalolude kohta on öeldud, et maksukohustus käib ainult maksujõuliste kohta, siis kriips alla, kaudsete maksude kõrwaldamine. (M. Juhkam, tõer.: Kas see on wiimane wäljaanne?) See on esimene wäljaanne, sest raamatus seisab „Tartus 1917“, see on siis, kui Eesti weel iseseisew ei olnud, aga nüüd peaks see asi weel palju küpsemini wäljendatama. Kaitsetollide järkjärguline kaotamine, kuna neid ainult uhkusasjade, ehtesjade, maiusainete ning tubaka peale jäetakse. Waadake, kui õieti on aru saadud, et kaudsed maksud kõigepealt põllumeestele kahjulikud on. Edasi järgneb isiklikust tööst elawate kodanikkude riiklik kinnitamine haiguste wastu, tööliste kinnitamine **tööandjate kulul**, — kaks kriipsu alla „kutseliste haiguste ja õnnetuste wastu.“ (O. Amberg, krst.: Aga mis kogud ütlewad selle wastu?) Seda programmi ei ole weel senni ametlikult rewideeritud, ja see on puhtkodanlikus waimus juhitava majanduspoliitika seisukohalt wälja minnes, ka ainumas õige programm, mida Eestis teostama peaks iga kodanlik walitsus, teist abinõu üldise rahwamajandusliku jõukuse tõstmiseks temal ei ole. Edasi järgneb töökaitse tööharudes, wahelokohus tööliste ja tööandja wahel, tööaja pikkuse korraldamine tööstuses, kaubanduses ja põllutöös ning laste ja naiste töö kitsendamine, kolmekordselt allakriipsutatult, kaubanduses, tööstuses ja **põllutöös**. Härrad, põllumehed, mis teie weel ütlete? Teie olete selle programmi omaks wõtnud, sel alusel teie tegutsete, sest ega põllumeeste kogude uus programm ometi ei ole 11 käsku: „Katsu, kust sa kätte saad.“ Nüüd läheme edasi teise suurema erakonna juurde, kes meie majanduselu on

kõik selle aja juhtinud, see on tööerakonna juurde. „Eesti tööerakonna juhtnõõrid“, on põllumeeste omast uueim wäljaanne, 1919. a. Muuseas on siia peale kirjutatud „hind 50 penni“, aga mina ei annaks tema eest küll mitte wiitkümmet penni. Siin on ka muuseas tähendatud, mida majanduselu korraldamisel tuleb teha. (M. Laarman, põl.: Lugege oma programmi!) Hiljem tulen ma selle juurde ka, kuid nüüd wõtan nende erakondade programmid, kes senni on walitsewad erakonnad olnud, sest nad wõisid oma programmisid täita. Andke walitsus meie kätte, küll meie siis oma kawa teostame. (M. Laarman, põl.: Ega teie minister pole walitsusest lahkunud.) Tööerakonna programm käib suuremalt osalt teie omaga täiesti kokku, härra Laarman. Tööerakonna eeskawas näeme sedasama, mis „Maaliidu“ omas, kuigi nad ei ole kõigis ülemal ettekantud küsimustes mitte nii radikaalsed, kui härrad seal paremal-pool, aga siiski nad enam-wähem ka sinna poole tüüriwad. Tööerakond räägib ka kaudsete maksude kaotamisest, tollide jätmisest ainult uhkusasjade peale, mis täitsa läheb ühte põllumeeste kogude programmiga. Kui aga tööerakond ja põllumehed koos walitsewad, siis kaudsete maksude kaotamise asemel aina neid suurendawad. Edasi räägitakse tööerakonna programmis progressiivselt suurenewast sissetulekumaksust, päranduse-, kasu jne maksudest. Sama on umbes ka põllumeeste kogude programm. Tööliste antakse täielik ühingutesse liitumise wabadus, tööliste kinnitamine riigi kulul, 8-tunniline tööpäew ja, kolm kriipsu alla, **töötasu alammäär** ja **kindlaksmääramine töölisteesitajate osawõttel** kõigist tööstusettewõtetest. Nüüd läheb see programm natukene kaugemale põllumeeste omast, nimelt on siin ka tööstusettewõtete järkjärguline natsionaliseerimine ette nähtud. (Hüüded paremal pool: Seda meie programmis ei ole. — Naer.) Jah, ainult seda teie programmis ei ole, kõik muu on. Härra Martinson küsis minu käest, et missugune meie programm on, ja mina wastasin selle peale, et ka selle juurde tulen. Kui teie kõik selle ära seedite, härra Martinson, mida ma juba ette kandsin ja weel täna kõneledes kokku wõtan, siis saate meie programmi kätte. Nüüd küsiksin aga — miks erakonnad, kes ilusate lubaduste tõttu wõi-

mule pääsesid ja absoluutses enamuses olles nii rahwaesituses kui ka walitsuses, andsid oma seast meie majandusministrid kõige meie iseseiswuse aja jooksul, mis-pärast ei ole nad täitnud ühte täppigi sellest, mida nad oma parema äratundmise järele rahwamajanduse edenemiseks tarwilikuks tunnistanud ja walimistel rahwa laialistele hulkadele on lubanud? Kui nüüd sotsialistid oma miinimum programmi, ma ei räägi mitte maksimum programmist, sest seda saab ainult üleilmilises maastaabis teostada, kui meie oma miinimum programmi teostada ei saa, — siis on see arusaadaw, sest jõudude wahekord on otsustaw ja meid ei ole üht kolmandikkugi kommunistidega kokku. Selle peale waatamata oleme vähemalt esinenud ettepanekutega Riigikogus kui ka komisjonides, ettepanekutega, mis täiesti wastawad eelpool ettetoodud kodanikkude erakondade nõudmistele, oleme kaitsnud ja seletanud nende wajadust, aga need ettepanekud on alati enamuse poolt tagasi lükatud. Kuid oleks enamuserakondadel wähegi arusaamist olnud sellest, mida waja teha üldise rahwamajandusliku järje tõstmiseks, siis-oleksid meie ettepanekud wähegi wõetud ja ellu wiidud. Mis takistab aga erakondi, kes enamuses, oma täiestiõigustatud ja minimaalseid lubadusi täita. Ja mis sunnib neid talitama otse wastupidises sihis nende lubadustele. Waadake, see on mulle mõistatus, kuid nii nagu igal asjal, nii on ka siin oma põhjused ja ma arwan, et kui meil praegu poliitiliste erakondade wähegi tuntakse pahameelt ja tõsiselt pahameelt laialistes kodanikkude kihides, siis on sarnased poliitilised erakonnad ise selles süüdi. Poliitilised erakonnad on ilmtingimata tarwilikud riigi elu juhtimiseks, ilma selleta ei saa demokraatlikus riigis läbi. Aga kõik poliitilised erakonnad peawad tegutsema ausalt, poliitikategelased peawad alati oma tegutsemise sihiks ja ülemaks aateks seadma üldkasu ja peawad täitma kõik, mis nad lubanud, wõi vähemalt seda mitte lubama, mida nad täita ei saa. Aga kui lubamisi täidetakse wastupidises sihis, siis häwitab see meie laialiste hulkade usku poliitiliste tegelaste ja erakondade wähegi ja häwitab ka usku üldse demokraatiasse.

Kuid tõmbame nüüd kriipsu peale miinimumile, kõigile mis senniajani on sündinud ja olnud. Meie oleme ju hiljuti moo-

dustanud walitsuse, kelle toetajate rühmad ulatawad seinast seinani, kelle seljaga seisab terve Riigikogu, mis on ennenägemata juhtumine parlamentlikus ajaloos. Ma julgen eeldada ja usun, et ma õieti wäljendan seda, et meie mõlemad sotsialistlikud rühmad, kes walitsusest osa wõtawad, püüawad seal vähemalt aidata neidki nõudmisi läbi wiia, mida ma ette kandsin tööerakonna ja maaliidu programmidest. Ma arwan, et kui meie seda kindlustame, et meie eelpooltsiteeritud kodanikkude erakondade poolt nende majandusprogrammides ülesseatud nõudmisi teostada aitame, tähendab, kui meie asume tööerakonna ja maaliidu miinimum majandusprogrammi teostamisele, siis meie vähemast selles osas kõige suuremat toetamist nende rühmade poolt peaksime leidma, ja siis ei ole praegu õieti muud waja, kui asuda tööle ühisel jõul. Neist üldistest põhjendustest wälja minnes, peaks selge olema, mida waja oleks lähemas tulewikus ette wõtta rahwamajanduse otstarbekohase korralduse mõttes. Kõige esimeses järjekorras tuleks hoolitseda rohkem elawa jõu alalhoidmise, selle suurendamise ja igakülgse wäljarendamise eest. See on esialgul abinõu, kuid ühtlasi ka otstarb, lähem lõpu siht. Selleks ei ole sugugi mitte seda wõrd waja otsekoheseid wäljaminekuid riigikassa poolt, kui sotsiaalse seadusandluse sihis kindlat juhtimist. On waja kaitsta emasid, lapsi, töölisi wäljakurnamise eest. On waja hoolitseda terwishoiu eest, edendada karskust ja wõidelda alkoholismi vastu keeluseaduse maksmapanemise abil. Ma olen kindel, et kui karskeid töölisi ja kodanikka majanduslikus wõitluses wõidulepääsemiseks waja on rikkal Ameerikal, siis seda enam on waja karsket, tugewat, elujõulist ja energilist töölist ja kodanikku wäikele Eesti riigile.

Edasi tuleb kindlustada igale kaswawale noorele õpetus peale algkooli lõpetamise mingisuguses eri oskuskoolis; tuleb wastawalt wähendada keskkoolide arwu, neid ümber korraldades oskuskoolideks.

Korteriolude parandamiseks linnades ja maal tuleb wälja töötada kawa lähimate aastakümnete jaoks, asudes selle teostamisele omawalitsuste ja kodanikkude kaasabil. Jõukamatele sunduslikuks teha omale korteri ehitamine; wa-

litsuse hoonete jaoks ruumid mitte osta, waid ehitada.

Põllumajanduse otstarbekohasemaks korralduseks kõigepealt kindlustada maatööliste, popside ja asunikude seisukord, nende maaga warustamiseks wastawaid seadusi wälja andes; ära kaotada kõik kitsendawad määrused, mis talumaade tükeldamist takistawad; maksuma panna kõige esimeses järjekorras maade kruntimise seadus. Popsikohad tulewad muuta elujõulisteks ühehobuse wäikekohtadeks. (M. Martinson, põl.: Kas need on elujõulised siis? — Pole kuulda olnud, et meie oludes ühehobusega saaks 8 tolli sügawalt künda.) Mina olen arwamisel, et ka ilma selle 8 tolli sügawuse künnita wõib produktiivselte maad harida. (M. Martinson, põl.: Juriidilisest seisukohast wõib seda küll.) Popsnikkudel on maa ühehobusega ja sagedasti wõõra hobusega maa palju intensiivsemalt ülesse haritud ja annab tiinu pealt palju rohkem wõrdlemisi saaki, kui kahe- wõi wiiehobusega taluperemehel. Meie maapind on mitmel pool sarnane, et teda ei saagi 8 tolli sügawuselt künda, sest seal ei ole niipalju mulda peal. Tuleb kokku seada maaparanduse soodekuiwatamise kawa pikema aja peale.

Käsitööliste tuleb kindlustada eluase. Põllutööliste kunstwäetiste ja jõutoitude muretsemiseks tuleb tarwiliku jookswa talituskapitaali suurendamiseks wõimaldada laen vähemalt miljardi marga suuruses, sisse nõudes selleks tarwiliku summa saamiseks kaubandusele riigipangast antud laenud. Produktiooni tõstmisest saadud ülejäägid ära tarwitada produktiivse pindala suurendamiseks. Tuleb hoolitseda põllumajandusliku kutsehariduse ja tarwilikkude teadmiste laialilaoatamise eest. Tuleb suurendada agronoomide ja instrktorite arwu.

Tuleb edendada kalaasjandust, andes kõigepealt teoreetilist juhatus ja organiseerides nii püüki, kui ka ekspordi, ühtlasi warustades jookswa talituskapitaalliga, kokku tõmmates mitte küllalt produktiivsetele suurtööstusettewõtetele wäljaantud laenusid.

Tuleb leida abinõusid maapõue ja looduswarade eksploateerimise edendamiseks, juurde tõmmates wäliskapitaali. Esimeses järjekorras tuleb sammusid astuda Narwa kose ärakasutamiseks.

Tuleb toetada laewandust, ja soetada ajakohased ökonoomilised ja moodsad laewad, mis wõistelda suudaks wäljamaa omadega. Ja seda toetust tuleb anda mitte nii, nagu seda senni on tehtud, näiteks a/s. „Lennuk'ile“ anti kõige paremad metsatükid kätte selleks, et see hakkaks laewu ehitama. Selts pani ametisse suure hulga inseneerisid ja tehnilisi jõudusid, keda palju rohkem oli, kui töölisi, ja produtseeris siis lõppude-lõpuks laewanduse alal paar süsta. Arwan, et keegi ei julge tõendada, et need süstad oleksid kuigi palju laewanduse tõstmisele ja selle tonnaashi suurenemisele kaasa aidanud. Nüüd on see selts ise likwideeritud. Mitte sel teel ei tule laewanduse edendamisele asuda, waid tuleb otstarbekohaselt talitada ja tuleb toetust anda neile, kes midagi suudawad korda saata, ja kes sellel alal oma tegewuswõimet on juba näidanud.

Meie riiklikka kaubalaewu tuleb ära kasutada otstarbekohaselt, selleks laewasõiduametit ümber korraldades. Praegune seisukord seal on ebanormaalne, juhtiwad jõud sünnitawad kunstlikult ja sihikindlalt kahjusid ega täida oma ülesandeid. Sellest räägime arupärimise põhjendamisel järgmisel koosolekul.

Meil tulewad ühendusabinõud paremini korraldada ja maanteed põhjalikult parandada. See ei tule sugugi niipalju maksuma, nagu seda härra Jürman ette tõi, waid sama rühma enda poolt walitusse walitud ministri seletuse järele ei lähe selle peale üle 180—200 miljoni marga. Mina arwan, et see ei ole mitte sarnane summa, mida meie rahwamajandus kanda ei suudaks, waid see mõjuks rahwamajanduse produktiooni tõstmiseks õige tuntawalt. Ilma teedeta ja korraliku ühenduswahendita ei suuda meie kõike produkte turule toimetada. Selle tõttu on maanteed kordaseadmine tingimata tarwilik. Seda wõiks ette wõtta hädaabitöödena tööpuuduse kõrwaldamiseks ja töötatöölise arwu vähendamiseks.

Edasi tuleks meil kawa kokku seada raudteewõrgu laiendamiseks. Siin tuleks iseäralikku tähepanu pöörata ka selle peale, et need maa-alad, mis praegu raudteewõrgust täiesti eemal on, tuleksid raudteewõrguga ühendada. (W. Linnamägi, krst.: R a h a e i o l e.) Mina rääkisin, mis teel meie raha wõime saada. Meil wõib põllumajandus anda 4 miljar-

dit aastas rohkem, kui meie ainult $\frac{1}{5}$ wõrra selle produktiooni tõstame, mitte rohkem. Ja ega ka see kurja ei teeks, kui meie wäliskapitaali raudteede ehitamisel saaksime juurde tõmmata. Praegu on aga wäliskapitaali protsent niiwõrd suur, et laen, wõib olla, majanduslikult ennast ära ei tasu.

Kõigesuuremat tähepanu tuleb pöörata kuurortide, eriti terwismuda omade edendamise ja neisse wäljamaalaste kokkutõmbamise peale. Kuurortides tuleb toetada moodsate sisseseadete ehitamist omawalitsuste kaudu.

Tööstuse alal tuleks eriti toetada kesk- ja wäiketööstust, soodsaid tööstustingimusi luues. Suurtööstuses tuleb edendada peaaesjalikult ettewõtteid, mis wäljaweoks saadusi ümber töötawad, arwesse wõttes nende produktiooni wõimet. Kaubanduses tuleb edendada ühistegevust. Tuleb asutada elukalliduse põhjusi uurimise komisjon ja erakaubanduse toetamisest loobuda.

Elukalliduse wastu wõidelda: kõigepealt margakursi tõstmise abil. Kui see teisiti wõimatu, siis liikwelolewaid rahamärke aasta jooksul kokku tõmmata, wähemalt 20% wõrra. Et mitte liiga suuri wapustusi wälja kutsuda, peab kokkutõmbamine sündima teatud kindla kawa järele, aga mitte järskude hüpetena. Wastasel korral wõib see soowimata tagajärgi wälja kutsuda. Aktiivse kaubabilansi abil täiendada riigikassa kulla- ja wäliswaluuta tagawarasid kunni selle määraneni, et wäljalastud paberraha sedawõrd kulla- ja wäliswaluutaga kaetud oleks, et metallwaluuta peale üle minna wõib. Kui suur see kate olema peab, selle kohta lähewad arwamised lahku. Saksamaal wõidi 40%-lise katterga täiesti stabiilset rahakursi saawutada. Mõnes muus riigis ulatas see kate 60%-ni, kuid maksimum on muidugi 100%. Arwan, et meie selle maksimumini minna ei pruugi, silmas pidades meie looduswarasid ning majanduslikku kandejõudu.

Aktiivset kaubabilansi saawutada: wäljawedu suurendades nii põllumajanduse kui ka tööstussaaduste abil, kuid silmas pidades, et rahwa elujõu alalhoidmiseks tarwilik arw esimesejärgu tarbaineid kindlustatud oleks, wastasel korral oleks wäljaweo tagajärjel kahju suurem kui kasu. Eriti tuleb püüda põllumajanduses toiduwiljade ja kalaasjanduse produktiooni tõsta wähemalt selle

määrani, et toiduaineid wäljast sisse wedada ei tarwitseks.

Sisseweos piirduda hädatarwilikkude ainetega, nagu sool, raud, petrooleum. Tuleb loobuda sarnaste walmissaaduste sisseweost, mida wõimalik oma tööstuse abil walmistada. Täiesti ära keelata toredusainete sissewedu, samuti ka alkoholiliste jookide sissewedu.

Nende sihtide kättesaamiseks tuleb riigi eelarwe arutamisel eriti silmas pidada järgmist: a) üldiselt: kulused vähendada eelarwes, kuid mitte igas osas, waid ainult ebaproduktiivseid, neist esimeses järjekorras riigi walitsemisaparaadi administratsiooni kulused: ametnikkude palk, kantseleikulud, sõidukulud, majapidamise kulud jne. Need on kõik üksteisega seotud ja mina olen kindlal arwamisel, et käesolewa aasta jooksul wõib vähendada ametnikkude koosseisu umbes 30% wõrra. Selle all midagi katki ei lähe. Praegused walitsewad ministrid paremalt tiwalt pole kahjusid 1. detsembrist muud õpetust ette toonud kui seda, et waja riigiaparaati suurendada. Waja suurendada kaitsepolitseid, agentuuri ja teisi asutusi. Minu arwates on 1. detsembrist waja tõmmata teistsuguseid järeldusi, ja nimelt, et on tarwis wäljaminekuid suurendada rahwa elujärje parandamiseks, ja et see wõimalik, selleks on tarwilik vähendada kulused teistel aladel. Pean tähendama, et sellest lõpuks on aru saanud ka härra kindral Laidoner, kelle wiimasest kõnest ma esimest korda kuulsin, et on waja meie tööliste sotsiaalsukorra parandamise peale rohkem tähelepanu pöörata. See on hea tundemärk, ja kui 1. detsember ka selles osas õpetust on andnud, siis on see õppetund meile kasulik olnud. Kui meil korda läheks ametnikkude koosseisu ja riigiaparaadi ülewalpidamise kulused 30% wõrra vähendada, siis see esimesel aastal weel täit kokkuhoidmist ei anna, sest lahtilastawatele tuleb kolme kuu palk ette maksta. Esimesel aastal hoiaksime selle läbi kokku umbes pool miljardit ja järgmisel aastal juba miljardi wõrra, kui meie kokkuhoidmises kaugemale ei lähe. See summa tuleks ära tarwitada esimesel aastal esimeses järjekorras rahamärkide kokkutõmbamiseks. Selleläbi tõuseks riigiteenijate palk elukalliduse langemise läbi isegi 20% wõrra, ilma et meil tarwitseks nende palka eelarwes kõrgendada. Arwan, et esialgul vähemast kõr-

gematele ametnikkudele muud palgakõrgendust wõimalik anda ei ole, silmas pidades riigi rasket rahalist seisukorda. Et ametnikkude vähendamise läbi ei suureneks töötatöölise arw, tuleb kokkutõmbamist toimetada kindla kawa järele, silmas pidades ametniku wabastamisel tema waranduslikku ja perekondlikku seisu, kui ka töösaamise wõimalusi. Wäga tänuwäärt on see, et täna Riigikogu poolt wastuwõetud riigiasutuste koondamise seadus selles suhtes läinud aasta seadust muutis, et lahtilaskmisel tuleb silmas pidada ametniku waranduslikku ja perekondlikku seisu, ja et ei wabastataks esimeses järjekorras suure perekonnaga inimesi, kelle perekond selle läbi hädasse satuks ning riigilt toetust nõudma hakkaks. Tulewad wabastada need, kes ilma riigiteenistusega juba küllalt kindlustatud, kellel riigiteenistus ainult kõrwalteenistuseks, ning kes teisel alal omale tööd leida wõiwad. Samuti ei satu nii hädasse inimesed, kellel perekonda pole ja ta wõib omale ikkagi kergemalt teenistust leida. Kui meil aga lahtilaskmisi otstarbetult toimetatakse, onupojapoliitikat aetakse sellega, et lahti lastakse perekonnainimene ning wõetakse ametisse mõni preili onutütar, siis saaksime hoopis wastupidised tagajärjed.

Olen ka selles kindel, et 30% wõrra ametnikkude koosseisu vähendamine on wõimalik ainult riikliku aparaadi ja asjaajamise korra lihtsustamise läbi. Riigikogu wõttis minu ettepanekul möödäläinud aasta eelarwe arutamisel wastu sellekohase soowiawalduse wäga kindlal kujul. Kui aga küsida, mida on tehtud selle soowiawalduse täitmiseks ja asjaajamise lihtsustamiseks, siis peab küll ütleva, et siit saadik oleme ainult rääkinud sellest ja mitte midagi ei ole tehtud. Meie peame meeles pidama seda, et meie oleme suuruse poolest ikka lõppude-lõpuks ainult keskmine Wene kubermang. (W. L i n n a m ä g i, krst.: W ä i k e n e!) Ja Wene kubermangus ei olnud mitte 23 tuhat ametnikku Wene ajal teenistuses. Ja et meie ametasutustes asjaajamine ning arwepidamine ülearu keeruline on, isegi hullem kui Wene ajal ning ülearu paberlikuks muutunud, selles ongi see suur wiga. Teine suur wiga on see, et meie ametnik midagi ise ei otsusta, waid iga asja otsustamine käib alamast ametnikust kunni selle ametasutuse kõige kõrgema tipuni, ja kõik see tarwitab aega,

energiat ja paberit. Selles need põhjused ongi, miks meil koosseisud nii ülearu suured, ja need põhjused tuleksid, nagu härra Linnamägi ütleb, viibimata kõrvaldada. Võib olla, et walitsusel tõepoolest puudub võimalus seda keerulist ja komplitseeritud küsimust oma otsekoheste ülesannete täitmise kõrval lahendada; minu arwates tuleks selleks ametisse seada eriwolitustega isik, kes oma kawad ja wastawad seaduseelnõud, ning muudatused makswates seadustes, mida lihtsustamiseks waja ette wõtta, wälja töötaks, ning Wabariigi Walitsuse kaudu Riigikogule kinnitamiseks esitaks.

Ja selle kokkutõmbamise juures tuleb hakata peale mitte uksehoidjatest, waid mujalt, mitte nii, nagu seda senni tehtud, et tõmmatakse koosseisudes rida uksehoidjaid maha, selleks, et neid siis üle wiia teiste paragrahwide alla, nii et kui meie eelarwe üldsummat lõpuks wõrdleme, näeme, et mitte pennigi pole eelarwe üldsumma wähenenud, waatamata selle peale, et uhkustatakse, et 1000 inimest on wabastatud. (L. Johanson, sd.: Ja maakonnawalitsused tulewad ära kaotada.) Tuleb peale hakata ministeeriumist — ülewalt — ja sealt alla minna. Praeguste 10 ministeeriumi asemel wõiks meil olla minu arwates 5, ja selle läbi ei läheks mitte midagi katki. See on iseenesest wäikene summa, mis minister seal palka saab, kuid pea kokkuhoidmine oleks selles, et likwideeritaks kõik ministri juures olewad keskasutused, ja wabaneksid wastawad ruumid kantseleide alt jne.

Ministeeriumide koondamise kawa wõiks olla umbes järgmine: 1) peaminister wõiks olla ka ühtlasi wälisministeeriumi juhiks; 2) jääks esialgul endisel kujul alles kaitseministeerium; 3) siseministeerium, ühtlasi kohtute majandusliku külje korraldaja, kohtud on meil põhiseaduse järele iseseiswad ja rippumatud, nemad ei ripu oma tegewuses mitte ära Wabariigi Walitsusest, wiimane korraldab ainult majanduslikku külge; olgugi, et praegu kohtuministeerium olemas, on meie kohtud majanduslikult otse halatsemiswäärt seisukorras. Krediitide nõutamine on puhtmajanduslik tegewus, ja selle majandusliku külje korraldust võib wäga hästi mõne teise ministeeriumi peale panna, kuna praegune kohtute eest kõige wähem hoolitseb, nii et isegi kohtusaalides kägisewad lagunenud toolid ja koh-

tunikud mõnel pool ostawad oma raha eest kohtulaudu. Kui wõrrelda meie kohtuid teistele ministeeriumidele alluwate asutustega, siis peab ütlemä, et nad on tegelikult kõige wiltsamas seisukorras, waatamata selle peale, et kohus peaks olema juba oma wälimuse poolest aukartust äratav; 4) oleks majandusministeerium, see tuleb oma ulatuse poolest kõige laialisem ja tema alla oleksid koondatud praegused, raha-, kaubandus-tööstuse-, põllutöö- ja teedeministeeriumid, nii et neli ministeeriumi ühiseks ministeeriumiks tuleks koondada. Sinna läheb muidugi osawat tööjõudu tarwis, kes kõiki neid alasid, mis tolle ministeeriumi kompetensi kuuluwad, otstarbekohaselt juhtida wõiks, ja selle kohase jõu leidmine on kõige raskem ülesanne, aga et need ministeeriumid oma loomu poolest kuuluwad ühte ja et neid üks juht otstarbekohaselt juhtida wõiks, selle juures mina ei kahtle, kui aga see juht tõesti teguwõimas inimene on; 5) lõpuks kõige wiimane ministeerium oleks kultuur- ja sotsiaalministeerium, mis koosneks praegustest haridus- ja töö-hoolekandeministeeriumidest. Käesolewal aastal tuleks eelarwe arutamisel koosseisude koondamisel erilist tähelepanu pöörda aktsiisitolli ja metsade peawalitsusele alluwatele asutustele, samuti otsekoheste maksude peawalitsuse aladel tuleks ametnikka võib olla kunni 50% wõrra wähendada. See wähendamine on võimalik selle tõttu, et osalt meil otsekohe sed maksud wähenemise tendentsi awaldawad ja teiseks, et kohapealsete ülesannete täitmine tuleks panna omawalitsuste peale, kes seda otstarbekohasemalt ja odawamalt korraldawad. Seega ei oleks waja, nagu minu parteiseltsimees Johanson tähendas, ära kaotada maakonnawalitsusi, waid mina arwan, et sel teel kui meie osa riigiasutuste ülesannetest kohtadel omawalitsuste peale paneksime, kes neid odawamalt ja otstarbekohasemalt korraldada saaksid, võimalik riigile ja rahwale suuremaid summasid kokku hoida. (J. Wain, sd.: Maakonnawalitsuste eelarwe oli 47 miljonit.)

Tulude osas oleks waja ette wõtta järgmised muudatused. Kõigepealt tuleksid sisse wõtta maksudena: 1) toredusmaks samade põhimõtete alusel, kui see Lääne-Euroopas sisse seatud. (Hulgaliised wahelhüüded kristliku rahwaerakonna rühmast.) Mina

olen kindel, et loomulikult ka toredusmaks esimestel aastatel suuri sissetulekuid ei anna, ega meie oludes üldse tähtsaks riigi sissetulekuallikaks ei muutu, aga see, et meil teda ei ole, mõjub halvasti psühholoogiliselt. Sellel maksul on enam moraalne, kui fiskaalne tähtsus. (W. Linnamägi, krst.: Meilt võetakse juba.) Kas teie arwates on see maks, mida praegu koerakutsikate ja kasside pealt võetakse, ka mõni toredusmaks? See on mingi naeruwäärt asi, aga mitte toredusmaks, sest meil võetakse sagedasti tarwiliku asja pealt palju kõrgemat maksu, kui luksus- või lõbuasja pealt. Või peate teie näiteks jalgratast ka luksusajaks, mis ometi kõige hädatarwilikum liikumiswahend on. (Hulgalised wahelhüüded paremalt poolt.)

Juhataja J. Tõnisson: Palun kohtadel mitte nii kõvasti kõnelda, et kõnelejat kuuldagi ei ole.

A. Jõeäär (sd.): Mina arwan, et toredusmaksust saadaw tulu peaks minema otsekohe hoolekandekulude katmiseks, waeste eest hoolitsemiseks, sest ka Lääne-Euroopas talitatakse sellega nii, et anda teatud moraalset kompensatsiooni neile waestele inimestele, kes ise puudust kannatades teiste priiskamist pealt peawad waatama. Need, kellel ülearu käes, kes toredust, luksust wõiwad taga ajada, need peawad maksuma waeste heaks oma lõbutsemise pealt teatud protsendi, selleks, et waeste olukorda parandada. Mina olen kindel, et selle maksu sisseseadmine mingisuguseid halbu tagajärgi ei anna, samuti ei lähe selle maksu sissenõudmise aparaat kalliks. Aga kui teie wõtate arwesse praegust seisukorda riigi pealinnas, kus nälgija töötatöeline käib waateakendest mööda, kus jumal teab kui toredad asjad wälja on pandud, siis on arusaadaw, et temal isenesest süda kihwatab sees — mis wabariik see niisugune on, kus sarnane kord walitseb, et ühed priiskawad ja teised nälgiwad. Kui aga rikas peab osa oma suurest toredusest maksuma selleks, et waeseid inimesi wähegi aidata, siis see waene wõib olla lepib enam sellega, mis teda ümbritseb, sest praeguses majanduslikus olukorras ei saa kätte, et kõik need pahed ühe hoobiga kõrwaldataks. Sennikunniomas on praegune kapitalistlik kord, senni on ka need pahed olemas, ja senni tuleb

teie seisukohast wälja minnes, (näita paremale poole.) neid pehmendada. On küll ka teine seisukoht, et neid veel terawamaks tuleb ajada. See seisukoht on kommunistide oma, kes kapitalistlikus korras tööliste seisukorda parandada ei soowi, waid leiawad, et mida halwem see on, seda parem, seda ennem kukutawad need, kes ülekohtu all kannatawad, selle ilmakorra ja mida suuremad on pahed, seda lähemale jõuab ka sotsiaalne rewolutsioon, mis nende põhjused kõrwaldab. Wõib olla, et see õigem seisukoht on ja kui sinna poole ka kodanlikud erakonnad tahawad tüürida, siis tuleb kõigepealt sotsialistidel sellest tagajärjed tõmmata ja oma taktikat põhjalikule rewideerimisele wõtta.

Teine maks, mis ka tõepoolest suuremat tulu riigile annaks ja mis wõimaldaks õiglasemalt maksudega koormata warandusega isikuid, oleks erakorraline waranduste maks. (W. Linnamägi, krst.: Konfiskeerimine.) Ei, mitte sugugi! Meil on küll wäga palju konfiskeeritud, kuid warandustega isikutelt peaaegu mitte midagi. Kõigepealt konfiskeeris Eesti riik wabadussõjas langenuitelt 2000 kodanikult nende kõigekallima wara — elu, kas selleks, et mõni härra oma waranduse otsas nüüd wõiks hästi ja soojalt elada? See oli konfiskeerimine, kuid veel suurem konfiskeerimine oli see, et meie sõdisime ilma wälislaenu ja sõjakulud katsime paberraha wäljalaskmisega; selle konfiskeerimise koorem lasub waesemate kihtide peal, kes oma näljapennidega ja wiletsate sissetulekutega kõik kulud pidid kandma, mis sõjaga tekitatud. See oli isenesest wäga raske konfiskeerimine, ja kui nüüd mõne suure waranduse omanikul üks osagi maksuna ära wõetakse sellest, mida suurem osa kodanikkudest oma elu ja waewaga aidanud alal hoida, siis ei ole see konfiskeerimine. See erakorraline maks oleks tulnud sisse seada õieti juba sõjaajal, wõi warsti peale sõja lõppu, teised riigid, kes sõdinud ja selle läbi erakorralisi kulusid kandnud, on selle maksu juba ammugi tarwitusele wõtnud. See maks ei ole sugugi konfiskeerimise taoline. See maks puudutaks peajaslikult neid, kes rikkaks on saanud üldsuse kulul. On loomulik, et erakorralistel aegadel, kus sõjad häwitawad elawat jõudu ja warandusi, rahwa enamus waesemaks jääb. Kui üksikutel korda on läinud sarnastel aegadel hul-

kade kulul omale warandust koguda, miks ei võiks siis nende käest üht osa erakorralise warandusmaksuna sisse võtta. Härra rahaminister tähendas oma eelarwe-kõnes, et väljamaa riikides maksavad kodanikud ligi 10% oma bruttotulust ainult sõjawõlgade protsentideks. Meie kodanikkudel ei tule nii palju maksta selleks otstarbeks selle tõttu, et meie sõda pidasime suurelt osalt omal kulul. Need laenud, mis meil sõjapidamiseks tehtud, teewad sõjajärgsete wõrdlemisi wäikse summa wõrreldes selle summaga, mis väljamaa riikides samaks otstarbeks laenatud. Selle läbi on meie rahwa enamus wäga palju oma majanduslikust jõust ära kulutanud, rääkimata häwitatud inimelude wäärtusest, mida raha peale hinnata ei saa. Riigi otsekohene ülesanne on hoolitseda kõigepealt nende perekondade eest, kelle ülewalpidajad oma elu ohwerdasid selleks, et kaaskodanikkude warandusi kaitsta, samuti nende eest, kes oma terwise jätsid jooksukraawidesse. Kuid kahjuks pole meil sõjainwaliidide inimwäirilise ülespidamise eest täiel määral hoolitsetud. Puuduwad tuluallikad selleks. Kõik kodanikud, kelle warandus 10% wõrra wähenenud ei ole ennesõjaaegsega wõrreldes, waid koguni suurenenud, peaksid sellest teatud osa riigile maksma, kes selle eest hoolitsenud oma kodanikkude elu ja werega, et üksikutel wõimalik oli oma warandust alles hoida wõi seda suurendada. Need waranduste omanikud on esimeses järjekorras kohustatud kandma rahalised sõjakulud.

Kolmas maks, mida võiks sisse seada ja mida õigluse seisukohalt wälja minnes soowitama peab, oleks maks immobiilide omanikkude pealt, kes oma wõlad, mis kuldrublades tehtud, poolteistmargaga selgeks maksid. Kas see on ka konfiskeerimine? Mina arwan, need inimesed on ise konfiskeerinud. Küsime aga nüüd, kelle käest on nad konfiskeerinud? Teame, et meil läksid suuremal osal kehwadest kodanikkudest wiimased kogu nende elutöö ja werewaewaga kogutud kopikad ja rublad Wene hoiukassadega minema, ilma et nad üht markagi ühe rubla eest oleksid asemele saanud. Ühes sellega läksid ka minema nende wäikesed korjandused, mis wäärtpaberitesse olid paigutatud. Ma katsusin andmeid muretseda selle kohta, kui palju summasisi kaduma on läinud. Täpseid kokkuwõtteid ei ole mul korda läinud muretseda, kuid

see summa ulatab wäärtpaberitega kokku umbes 200 miljoni kuldrublani. Kui kogu meie põllumajanduse alla paigutatud produktiivkapitaali wäärtuse kokku arwame, siis saama wastawa summa. 200 miljonit kuldrubla on meie 50 tuhande talu wäärtus, ja see on suur wäärtus. Kui see warandus, mis meilt Wenemaale minema läks, oleks meie oma maa piirides produktiivkapitaalina töösse pandud ja siia püsima jäänud, siis iseenesest mõista ei oleks selle summa kaotsimine meile majanduselus kahju toonud ja reaalwäärtused oleksid wäärilist tasu wõinud anda kapitaali omanikkudele. Kahjuks aga juhtisid sel ajal meie majanduselu wõõrad jõud. Oma majanduselu ei saanud sel ajal veel juhtida Eesti rahwas iseseiswalt, waid seda tegi wõõras wõim — Wenemaa. Need wõõrad wõimud, kellel põrmugi südametunnet ei seismud Eesti majanduslik edu, tõmbasid meilt kapitaali kokku mitte selleks, et meie maa majanduslikku elu edendada, waid selleks, et eestlaste wõimude ja usinuse, osalt ka suure kokkuhoidmise läbi kogutud warandusi laiadele Wenemaa lagendikkudele töösse panna. See on meile tasumata ja wäga suur rahwamajanduslik kahju. Täielikult tasuda seda kahju oma kodanikkudele meie ei suuda, osalt aga küll. Nende inimeste hulgas, kes oma raha hoiukassadesse paigutasid, seda elu- ja wanusepäewade peale mõeldes ja kes nüüd rahast täiesti ilma jäänud, nende inimeste seas on niisuguseid, kelle seisukord äärmiselt raske, ning kes näljas on ja kes tagantjärele nutawad. Nad on langenud abitarwitajate seisukorda, sellepärast ei ole sugugi imestada, kui meil hoolekande kulud nõnda suured on. Meil on osa wõlgasid paigutatud maadesse ja majadesse nii maal kui linnas. Kui meie sarnase maksu tarwitusele wõtame ja osa teenimata kasust sisse nõuame wastawatelt isikutelt, kes oma wõlad odawalt tasunud, selle läbi sissetulnud summad aga annaksime waestele ja wiletsatele, kelle rahad Wene hoiukassadega siit minema on läinud, siis ei usu mina, et kellelgi õigluse seisukohast wälja minnes selle maksu wastu midagi oleks wõimalik öelda. Sarnane maks on ka mujal sisse seatud. Ka pensionideks korjatud kapitaalid läksid meil kaduma. Ma olen näinud weneaegseid pensionääre wanu kooliõpetajaid, kes terve oma elu aja selleks ohwerdanud, et Eesti noor-

sugu kasvatada, ja kes pensioni wälja on teeninud ja pensioni, mis täiesti kindlustanud oleks nende wanaduspäewad, nad saawad nüüd weneaegsete pensionäride toetusena 1.500 marka kuus ühes perekonnaga. Nad nutawad selle juures täie õigusega, et selle eest ei saawat leibagi, kui wiljapuud üle 400 marga maksab, rääkimata riietest ja korterist. Mina küsiks: on sarnane seisukord tõesti õiglane? Need pensionärid, kes kogu oma elu selleks pühendanud, et meid õpetada, kui weel lapsed olime, ei wõi sellega rahul olla, et Eesti riik, keda nüüd juhiwad inimesed, kes neilt saanud oma esimese õpetuse ja teadmised, et Eesti riik nendega nii tänamatult ümber käib ja neid niisugusesse seisukorda jätab. Meie peaksime nende seisukorra peale mõtlema ja seda parandada katsuma. Igatahes meie praeguse maksukoormatuse ja selle iseäraliku jaotuse juures ei wõi meie mõelda mingisuguste paranduste peale, kui waranduste peale maksusid ei seata. Ma wõiksin siin soowitada paljugi teisi maksusid, millest enim olen sagedasti rääkinud, mis igatahes neis ridades wastuwaidlemist ärataks, kust ma seda praegu juba kuulen. Ma wõiksin rääkida sellest maksust, mis mõlemites programmides, nii maaliidu, kui ka tööerakonna omas seisab. Wõiks soowitada nimelt lisawäärtuste juurdekaswu maksu, mille eelnõu walitsuses magab 4 aastat, ja palju muidki, näiteks maksu joogiarwete pealt omawalitsuste heaks 20% suuruses, wäljamaa eeskujul. Kui härradel jätkub raha selleks, et prassida, siis jätkub neil ka selle 20% tasumiseks ja see 20% neid joomisest tagasi ei hoia. Ja kui see 20% neid joomisest tagasi hoiaks, siis seda parem, siis oleks sellest ainult kasu, sest siis jääks neile raha alles ja läheks mõneks produktiivsemaks otstarbeks. (M. Martinson, põl.: Rääkige eraadwokaatide patendimaksust ka.) Mitte ükski ainult eraadwokaatide, waid ka wannutatud adwokaatide patendimaksust. (M. Martna, sd.: Jälle sisse kukkunud. — M. Martinson, põl.: Teie, härra Martna, olete mitu korda sisse kukkunud. — M. Martna, sd.: Sel kombel kunagi.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun sarnased isiklikud wahelmärkused ära jätta.

A. Jõeäär (sd.): Ma ütlen, wõiks nii palju maksusid soowitada, aga ma olen kõigest sellest juba mitu aastat järgimööda rääkinud riigi eelarwe arutamise puhul. Ka teised minu rühmakaaslased on sellest kõnelenud, aga senniajani on see olnud asjata ja sellest rääkimisest pole mingit kasu tulnud. Ma loodan aga, et arusaamine on nüüd natukenegi arenenud ja sellest tänasestki rääkimisest ehk weidi kasu on ja see oma mõju awaldamata ei jäta. Koormatust wõiks sel teel üksikute kihtide wahel õiglasemalt ära jaotada ja teiseks wõiksime omawalitsustele sissetulekuallikaid muretseda. Meie omawalitsuste äärmiselt wilets seisukord on otse taewani kisendaw. Peale ilma sõda on omawalitsuste seisukord ka wäljamaal wilets, aga nii wilets kui Eestis, ei ole kuskil mujal, isegi mitte Aasia riikides, näiteks Jaapanis. Kõigehalwem selle juures on see, et omawalitsustele pannakse uusi kohustusi peale, aga sissetulekuallikaid ei anta. Need ülesanded on hädatarwilikud, mida tingimata on waja täita, aga et neid oleks wõimalik teostada, on tarwis ka tuluallikaid näidata. Härra rahaminister rääkis siin, et oleks tarwis liikumata waranduste maksu tõsta ja selleläbi riigi sissetulekuid wähegi suurendada. Minu tähelepanu juhiti tööerakonna liikme härra Juhkam'i poolt selle peale, et wõib olla oleks palju otstarbekohasem, kui meie annaksime selle warandusmaksu täiesti omawalitsustele ja selle wõrra wõiksime vähendada neile riigi poolt antawat toetust. Mina isiklikult kaldun ka selle arwamise poole, ja wõib olla oleks see tee kõige otstarbekohasem. Kuid see maks ükski meie omawalitsusi weel kõigist nende hädadest wälja ei päästa, sest nende eelarwed on riiklikkude ülesannete tõttu suurenenud mitmetel aladel, nii et ka äärmiste kärpimiste peale waatamata teistel aladel siin suuremaid summasid wajatakse.

Mida ma weel teeksin, kui minu teha oleks, see oleks, et ma tulude osast täiesti wälja wiskaksin piirituse monopooli. Suurt puhastulu see riigile lõppude-lõpuks ei anna; on küll üles wõetud terwe miljard, aga kui sealte maha wõtame otsekohesed kulud piirituse walmistamiseks, aktsiisiaparaadi ülespidamiseks ja kaudsed kulud wangimajade, kohtute, politsei jne. peale, siis sealte palju järele küll ei jää. Palju suuremad on sellest tekkiwad kaudsed kahjud ja palju rohkem häwitab

see maks rahwamajanduse kandejõu aluseid, kui ta tulu annab. See ei häwita mitte ükski praeguste inimeste tööjõudu, waid ka tulewaste põlwede terwist. Kui palju tööjõudu läheb kaduma, et saawutada riigile miljardilist brutto, mõnesajamiljonilist netto sissetulekut? Inimene, kes 100 marga eest piiritust ära joob, annab otsekohe ainult 100 marka wälja, see on tema otsekohene wäljaminek, kuid sellest, et ta purjusolemise ajal tööd teha ei suuda, kaotab ta ja selle läbi ka üldiselt rahwamajandus vähemalt kolm korda nii palju. Kõigeminimaalsem tööjõu kaotus tuleb arwata umbes 3 miljardi peale, aga kui sinna juurde arwame veel purjus olekus sündinud õnnetused ja kuritegewused, mille tagajärjel tihti rahwamajanduslikult wäärtuslik loow jõud tuleb terweks eluajaks wangimajja paigutada, need kulud on sarnased, mis raha peale hinnata wäga raske on. Mina selle asemele seaksin kas wõi linamonopooli, ja wõiks ka hädakorral monopoliseerida mõne teise wäliskaubanduse ala. Linaeksport andis läinud aastal umbes 2 miljardit sissetulekut, ja kui riik selle monopoliseeriks ja ainult 10—20% wõtaks, ma ütlen, siis on riik palju rohkem kasu saanud kui piiritusemonopoolist ja lina kaswatajad saaksid wõib olla siiski rohkem hinda oma lina eest, kui nad praegu seda eksportööridelt saawad. Lätimaal annab linamonopool riigile wäga suuri sissetulekuid. Ja küsige, kas Läti põllumehed saawad vähem hinda oma linade eest, riigimonopooli peale waatamata, kui meie põllumehed, kus linamonopooli ei ole ja riik pennigi ei saa. Riigikassal oleksid aga kindlustatud suured wäliswaluuta tagawarad. Piiritusmonopooli ära kaotamise ja keeluseaduse maksmapanemise puhul oleks ainukene kartus see, et piirituse salasissewedu ja puskariajamine suureneks. (W a h e l h ü ü e M. J u h k a m'i, t ö e r. p o o l t.) Ah, need kartulid on Teie hinge peal! Uskuge, et Teie sellega ainult kahju sääte, sest piirituse eest ei makseta rohkem kui 7½ marka kraad. Kui Teie näiteks kartulitega sigu nuumaksite janeid wälja weaksite, saaks palju rohkem tulu. Kartulid wõib ka muuks otsarbeks ära kasutada. Kartulitest piirituseajamine on see kõigekallim lõbu ja kartulitest aetud piiritusega ei saa wälis-turgudel konkureerida. Wäljamaal tehakse wäljaheidetest piiritust, aga mitte kartulitest! Minu arwates puskariajamine

ja salasissewedu on tõepoolest sarnased nähtused, millega rehkendada tuleb ja see wastuwäide on osalt põhjendatud. Aga kui praegusel wiisil wõitlust selle wastu hakatakse korraldama, siis läheks wõitlus-aparaat rohkem maksma, kui see kasu tooks. Minu arwates tuleks wõitlus puskariajamise ja salaweo wastu anda eraseltsi kätte, kes täiesti omal kulul tarwliku arwu ametnikka ülewal peaks ja kellele riik mitte pennigi toetust ei pruugi anda. Ennem wõiks selts veel riigile juurde maksta. Eraseltsiga wõiks kokku leppida nii, et konfiskeeritud aine läheks täielikult seltsile ja peale selle wõiks seltsile veel teatud protsendid trahwira-hadest anda, mida sisse nõutakse sala-kauba sissewedajatelt ja puskariaajatelt. Igakord ei ole need mitte waranduseta inimesed, waid wõrdlemisi jõukad, ja kui nendel esimesed katsed ei õnnesta, siis olen kindel, et joomise kirk nii suur ei ole, et see inimesi sunniks kõige oma warandusega riskeerima. Puskariaajad ei olegi igakord nii suured joodikud, waid nad on rohkem mammonahimust taga aetud. Kui aga riisiko sealjuures liiga suur on, siis ei riskeeri keegi mõistlik inimene asjata ning jätab puskariajamine. Kui aga siiski leidub üksikuid, kes waranduse kaotamisest miskit ei hooli, ka siis, kui neilt tuleks konfiskeerida kõik kinnis- ja wallaswarad, siis sellega ei kaotaks Eesti riik ka midagi, kui ta sarnased isikud riigipiiridest wälja saadaks. Wastawad seadused, mis selleks wõimaluse annaksid, tulewad muidugi Riigikogu poolt maksma panna, sest ka eraseltsidel ei ole wõimalik teisiti tegutseda, kui seadustes ettenähtud korras. Mina olen selles kindel, et kui siin parandust ei looda, kui ühendatakse igasugu ekslikud arwamised ja kartused piiritusemüügi lõpetamisega, siis wjib see meie riigi lõppude lõpuks, kui õigel ajal piiri ei panda, wäga kardetawale teele. Kuidas saame tõsta rahwamajanduslikku kandejõudu, kui järjekindlalt häwitame selle pea alustuge — elawat jõudu, kodanikkude terwist ja elujõudu.

Mis puutub meie rahwa maksudega koormatusesse, siis on see igatahes suurem, kui seda härra rahaminister oma eelarwe-kõnes arwas. Tema hindas meie põllumajanduslikku produktsiooni 20-ne miljardi peale, tööstuslikku ja kaubanduslikku produktsiooni 10 miljardi peale, kokku kogu rahwa produktsiooni 30 mil-

jardi peale ja leidis, et nendest meie rahwas otsekoheste maksudena peab 5 miljardit wälja andma. Tema wõttis arwesse ainult riigi eelarwe, tähendades ise sealjuures, et see õiget pilti ei anna, tuleb arwestada ka omawalitsuste eelarwega. Möödunud aasta eelarwe juures katsusin wäikese kokkuwõtte teha selle kohta, kui suur on meie rahwa kogu sissetulek ja kui suur osa sellest nõuawad riigi ning omawalitsuste wäljaminekud ja arwesse wõttes, et 1923. aastal olid omawalitsuste wäljaminekud 1 miljard 400 miljonit, ja et riigieelarwe möödunud aastal ühes teiste aastate ülejääkidega 8 miljardi peale ulatas, hindasin kogusummas seda osa, mida Eesti rahwal tuleb ära anda oma brutto sissetulekust, 43-me protsendi peale. Wõib olla tuleb seda natukene korrigeerida, sest härra rahaminister hindas kogu sissetulekut 30 miljardi peale, mina aga 22 miljardi peale. Arwan aga, et korrektiiviks siin põhjust ei ole. „Eesti Majandus“ hindab põllumajanduse produktiooni 14 miljardi peale, tööstuse ja kaubanduse oma 4 miljardi peale, seega weel odawamalt, 20—22 miljardit teeb keskmiselt 5-liikmelise perekonna kohta 90—100 tuhat marka aastas wälja. Meie tööliste, ametnikkude, maatöölise ja suurema osa põllupidajate sissetulekud aastasei ulata mitte 100.000 margani. Meil on taluomanikka, kellel sissetulekud üle tähendatud summa ulatawad, ainult 40 kunni 50 tuhat perekonda. Kui iga perekonna kohta umbes 100 tuhat marka aastas sissetulekut tuleb, siis ei anna see mitte üle 20—22 miljardi. Tähendab, härra rahaministri kalkulatsioon 30 miljardi peale on liiga optimistlik ja tuleb seda parandada. Teiseks läheb meil wälja mitte 5 miljardit, waid minu arwates kannab meie rahwas kõik eelarwesuuma — 7 miljardit, kuigi see otsekohe riigiaparaadi ülespidamiseks ei lähe. Kui keegi raudteel sõidab, wõi posti tarwitab, wõi metsa ostab, siis lõppude-lõpuks tuleb see raha ikkagi rahwa taskust. Inglise ja prantslased ei anna meile ühtegi penni. Sellele 7 miljardile tuleb weel lisaks omawalitsuste arwel $1\frac{1}{2}$ miljardit, nii et kogusumma ulatab $8\frac{1}{2}$ miljardini. Rehkendage ise, kui suure osa see 20—22 miljardist wälja teeb ja wõrrelge siis, kas meie maksukoormatus palju kaugeemale ei ole läinud kui teistes riikides. Härra rahaminister tähendas oma kõnes... (K. P ä t s, põl.: K u i k e e g i r a u d -

teel sõidab, siis ei ole see mitte riiklik koormatus!) Seda aga wõetakse kodanikkude taskutest wälja. Ja kui riik wõi omawalitsus maksusid isegi kõrtside peale paneb, joomist maksustab, siis tuleb see ka kodanikkude taskust, olgugi kõrtsi kaudu, sisse. Aga kui ühineksime härra rahaministri seisukohaga, et meil tuleb riigi wäljaminekust maksude näol ainult 5 miljardit sisse, ja wõtame ainult 5 miljardit ja sinna juurde $1\frac{1}{2}$ miljardit omawalitsuste maksusid, siis on maksukoormatuse protsent ka palju suurem kui härra minister kalkuleeris. Ta tähendas wäga õieti sellejuures, et meie kehwa rahwas oma madalate eksistentsmiinimumini waewalt ulatawate tulude juures, ma ei räägi mitte Inglise eksistentsmiinimumist, sarnast koormatust kandes, palju rohkem kannatab, kui mõne jõukama wäljamaa riigi kodanik, kellel suuremat osa ära andes, wõimalik on oma esimesejärgu elunõudeid söögi, korteri ja riide suhtes siiski paremini rahuldada. Meil tuleb ka seda silmas pidada, et meil ei ole mitte selle koormatuse juures 10% bruttotulust sõjalaenude protsentideks ära maksta, nagu see wäljamaal on, waid meil läheb see kuskile mujale. Meie ainus troost on, et Wenemaal kord praegu palju halwem on kui meil. Parem on ta seal ainult sellepoolet, et seal otsekoheste ja kaudsete maksude wahekord siiski õiglasem on kui meil. Analüüsiirides, kes seda üllasket koormatust rohkem kannab, kas linn wõi maa, tööstus wõi põllumajandus, arwan et selle küsimuse juures põhjalikult peatades wäga palju aega ära kuluks. Tähendan ainult nii palju, et wastupidi härra rahaministri arwamisele, minu arwates maa seda koormat rohkem kannab. Koormatus lasub maa peal suuremalt jaolt juba selle tõttu, et see kaudsete maksude näol on ostjate, tarwitajate peale weeretatud ja tarwitajaid elab kolm korda rohkem maal kui linnas. Ülejääkisid meie maal ei näe; kui põllumajanduse produktioon on 14 miljardit, siis tarwitab maa selle ka ära, kas otsekohe produktides, wõi kaupasad ostes ning maksusid makstes. Ja kui aasta lõpus põllumees oma aktiwa ja pasiwa kokku wõtab, siis wõib olla imestab ta selle juures, et kuhu see tulu on jäänud; selgusele wõib ta ainult siis jõuda, kui ta praegusi hindasid wõrdlema hakkab ennesõjaaegsetega, ja siis näeb, et süüdi selles, et ei

ole suurt midagi üle jäänud, on kõrged kaudsed maksud ja kaubahinnad. Wõtame näiteks kas wõi niidirulli ja seal näeme, et tööstussaaduses on tõusnud hinnad mitte 200 wõi 300% wõrra, nagu see ennesõjaaegsete hindadega wõrreldes põllumajanduses, waid on tõusnud 500—800% wõrra. Muidugi kõik ei lähe ju riigile, mida tarwitaja peab wälja maksuma, waid suurem osa sellest läheb just, nagu ma alguses tähendasin, kaupmeeste taskutesse. Muidugi tarwitajatena maksawad ka linnatöölised, teenijad, ametnikud, ja ka majaomanikud, aga protsentuaalselt wõttes elab kaubatarwitajaid linnas ikkagi ainult $\frac{1}{4}$, ja kui kaudsete maksude koormatus on weeretatud tarwitajate peale enam-wähem ühefasaalselt, siis wastawalt $\frac{3}{4}$ osas langeb see maaelanikkude peale. Otsekoheste maksude koormatus ei ole mitte tõusnud. Ma wõtan näiteks keskmise 40-tiinulise talu, selle maksud olid enne sõda 37 kuldrubla ümber, mis teeb wälja 12 wakka wilja. Nüüd maksab seesama talu, nendesamade andmete järele, mis samalt wallawalitsuselt wõetud, aastas kokku 3000 marka, see teeb wälja 3 wakka wilja. (W a h e l h ü ü e.) See näide on wõetud Muhu saarelt; seal hinnatakse tulukust obroki- ja rewisjonirubla des, mitte puhaskasurubla des, seega ei saa neid wõrrelda mannermaa normidega. 40-tiinuline talu on keskmine, seda ei wõi nimetada wäiksemaks taluks, kui statistiliste andmete järele keskmine Eesti talu 37 tiinu suur on, nii et see peaks olema tüüpiline näide. Meil on wäiksemaid talusid, kes mitte ei maksa 3000 marka aastas otsekohesteid makse. (W a h e l h ü ü e.) Jah, kui teil on 100 tiinu põldu, siis ei tõuse see koormatus mitte protsentuaalselt, waid progressiivselt, see on tõsi. Aga keskmine talu maksab kolme waka wilja wõrra otsekohesteid makse, tähendab ainult 25% endisest. Peale selle makseti renti wõi ostumaksu protsentisid mõisa wõi krediitseltsi, sest kõik talud ei olnud ju veel mõisnikkudele endid selgeks maksunud ja need maksud tegid wälja keskmise talu peale, ma usun, härrad põllumehed wõiwad seda kõigeparemini tõendada, keskmiselt vähemalt 80 rubla ümber aastas, kes maksis kas renti wõi ostumaksu protsentisid. Kui seda wilja peale ümber arwata, teeb see wälja 27 wakka wilja wõi rahaga 27 tuhat marka. See on aga nüüd täiesti ära langenud, mis

kaunis suur koormatus omal ajal oli. Aga ma olen kindel, et nüüd samad taluomanikud kaudsete maksudena rohkem maksawad kui 27 tuhat. (K. P ä t s, põl.: E g a siis erawõlga ei saa lugeda riiklikuks koormatuseks.) Aga see raha oleks pidanud neil nüüd taskus olema, oleks pidanud üle jääma, kuna seda enam waja ei olnud mõisnikule wälja maksta. Poolteist miljardit peaks aastas üle jääma. Ei ole aga näha, et hoisummad oleksid sedawõrd kaswanud, tähendab, taluomanik maksab praegu selle raha kellegile teisele, see on riigile kas piirituse eest wõi muu kaudse maksuga. Et warandusmaks peaks tabama suurte waranduste omanikka, kes asuwad linnades, on selge, sest ega mõni wäikene majaütt veel mõni warandus ei ole, on aga mõni mees sõjaajal miljonid kokku pannud ja paarikümmemiljonilise maja ostnud, siis wõib ta ka riigile maksta. Arwan, et sellest üldistes joontes antud pildist peaks selge olema, kui tarwilik on riigieelarwes ebaproduktiivsete kulude kokkuvõetmine selleks, et produktiivseid kulusid suurendada ja et meie kodanikkude maksuwõimet mitte nii wäga ei koormataks, kui see praegu sünnib. Selle tõttu, et meil lootust ei ole, et eelarwes produktiivseteks wäljaminekuteks määratud summad rahwa majanduslikku kandejõudu juba käesolewal aastal põhjalikult suudaksid tõsta, peaksime püüdma kogusummat vähendada, et maksukoormat üldiselt wõiks vähendada.

Mis neisse uutesse maksudesse puutub, mida härra rahaminister ette tõi, siis arwan, et tikuaktsiis oleks kõigeparema õpetus rahwale, et selgitada näitlikult, mida tähendab kaudne maks, sest keegi inimene ei tea meil, kui palju ta ühe wõi teise asja pealt kaudseid maksusid maksab, aga niipea kui ta näeb, et tema tikutopsi pealt, mis enne 2 wõi mark maksis, nüüd aktsiisi tõstmise tõttu 3—4 marka peab maksuma, siis on tal selge, mis tähendab kaudne maks. See oleks selleks wäga näitlik õpetus, ja ega see veel kedagi ära ei tapa, kui tikutopsi pealt, mida peajasjalikult suitsetajad tarwitawad, mark wõi kaks rohkem maksetakse kui enne. Wõib olla sunnib see mõnda taela-tarwitamise peale üle minema, aga wõib olla annab see uus maks siiski selle summa, mida rahaminister loodab saada. Peab aga tähendama, et riigimajanduses kaks korda kaks ei ole mitte alati neli,

waid mõnikord tuleb null wälja, ja mõnikord wiis. Maksu suurendamine igakord ei tähenda weel mitte, et sissetulek selle läbi suureneb.

Maamaksu kohta juba tähendasin, et see tuleks omawalitsustele anda. Riigi tuludeosas tuleks weel peatada tulude juures riigiwarandustest ja -ettevõtetest. Need annawad kogusummas brutto 2 miljardit 904 miljonit, aga puhaskasu neist on väga väike. Riigiraudteedele tuleb lisa maksta, post ja telegraaf tuleb omaga wälja, sadamad nõuawad ligimaksu, jääwad üle weel riigimaad, metsad, weed, ettevõtted. Metsade kohta ma eile rääkisin, et nende koguväärtus on 60 miljardit ja sellest 60 miljardist annawad nemad puhaskasu ainult $\frac{1}{2}\%$, nimelt 300 miljonit. See protsent, wõrreldes kapitali wäärtusega, on minimaalne. Ma ei saa hinnata riigimaade, hoonete ja kõigi sadamate wäärtust, aga igatahes ei saa nõudmist esitada, et nendesse paigutatud kapitaal emast ära tasuks, sest kapitaal, mis nende alla on mahutatud, ei tasu ennast kunagi otsekohe ära, kuna ühenduswahendite otstarb on kaudselt mõjuda rahwamajanduse edendamise peale.

Mis metsade kasutamisesse puutub, siis siin peaks kindlasti parandust otsima, sest meil ei lähe mitte väga palju metsade sissetulekutest metsade kultuuri tõstmiseks ja raielankide seemendamiseks. Tahaksin teada, kuhu see suur sissetulek, mida riigimetsad peaksid andma, läheb. Mina arwan, et sellel alal kõigi rewidentide, metsaülemate ja muude härade ametnikkude peale vaatamata, riigiwaranduste kõrwaletoiemamine kõige-lopsakamalt õitseb, samuti kui teistes riigiettevõtetes, kus wõimalik on otsekohe riigi reaalwaranduste juurde pääseda, mis kassadest läbi ei käi. Süüdi wõib olla on selles alamate ametnikkude näljapalgad, aga süüdi on tingimata ka muud asjaolud. Wõib olla on süüdi ka seltskonna mõju, priiskamise õhkkond, ühepäewa poliitika ja meeleolu, wõib olla ka usu puudus iseseiswuse kestwusesse. Igauks katsub kust kätte saab. Kui meie wõrdleme ajalehtede teateid selle üle, kus ja kui palju jälle riigi raha on üle löödud, siis näeme, et sarnaste kuritegude arw kohutawalt kaswab. Rahaline kahju aga on wõrdlemisi väike osa sellest kahjust, mida riigile tehakse, aga ma olen kindel, et reaalwäärtuste kõrwaletoiemamise ja kaudsete kahjude sünnitamisega riigile

palju rohkem kaotsi läheb. Kui meil mapapidamist nõnda aetakse riigiettevõtetes, kui näiteks laewasõidumetis, kus riigilaewad tühjalt sõidawad, aga eriettevõtete laewad riigile süsi weawad, siis ei ole ime, kui ettevõtted kahjuga töötawad. Nähtawasti on juhtiw ametnik rohkem huwitatud eralaewade teenimiswõimalustest, kui riigi omadest. Igasugune korrupsioon ja raiskamised ametasutustes, sealjuures kõrk ümberkäimine kodanikkudega, see aitab riiklikku tunnet häwitada laiades hulkades ja sünnitab palju suuremat kahju, kui mõne wäiksemakaliibri kommunisti tegewus.

Waja oleks kohtupidamist neis asjus kiirendada, karistusi suurendades. Meil on weel maksmas weneaegsed karistusnormid, mis wõrdlemisi kergelt karistawad ametalaliste raiskamiste eest ja ma arwan, et riiklikkudes huwides tarwilik oleks tähtsamatel juhtumistel neid kuritegusid tunnistada ühesugusteks riigiaraandmistega ja wääriliselt karistada.

Kuludeosa juures ei tahaks ma pikemalt peatada. Mis siin teha oleks, see on juba üldises osas öeldud.

Mida aga tingimata alla kriipsutama peab, see on nõudmine, et riigi sise- ja wäliskaitse kulud, mis suurema osa walitsemisaparaadi kuludest moodustawad, otstarbekohaselt ära tarwitataks, ja et neil aladel igasugusteks kuritarwitusteks ja korrupsiooniks wõimalusi ei jäetaks. Need alad on riikliku iseolemise alalhoidmiseks eriti tähtsad ja siin on enam kui kuskil mujal waja ausust. Kahjuks tuleb aga kuritarwitusi just kaitseministeeriumis väga ohtral määdul ette. Tuletame meelde ainult kahlbergiaadat „Erika“ töökodades, kõigi tema terastornide ja raamatukogude ostmisega, kui samal ajal krediiti ei jätkunud sõjawäelastele palgamaksmiseks. Ometi tegi töökodade juhatuse kõik selleks, mis wõimalik, et töölistest wiimast wälja pigistada ja eratöökodasid üle trumbates, wähendati päewapalkasid 100% wõrra, nii kui sel puhul Riigikogus esitatud arupärimisest selgub.

1. detsembri sündmuste puhul heitis suurem riigi raha abil ülewalpeetaw suurkoodanluse häälekandja sotsialistidele muuseas ette, et nad raiuwat sama oksa, mille peal ise istuwad, ja tungiwat meeleheitlikult kallale kaitseministeeriumi kuludele. Selle eksliku ja põhjendamata süüdistuse tagasitõrjumiseks peaksin weel kord rõhu-

tama seda, millest räägitud on juba paar aastat. Kaitsewäe tehnilist warustust on waja esimeses järjekorras parandada. Rusikate ja kaigastega ei sõdita kuulipildujate ja lennukite wastu, sest see oleks kõigekallima wara, elawa inimjõu meelega häwitamine, kui sõdurid wiletsa warustusega wälja saadetakse, rääkimata halwast psühholoogilisest mõjust. Peab wahet tegema sisemise tarwitamise ja välispidise wahel. Iga rohi, mis sissewõtmiseks aitab, ei kõlba pealemäärimiseks. Teiseks on waja sõjawäekorteriolusid parandada. Nii esimeseks kui teiseks otstarbeks on waja summasid suurendada erakorralises eelarwes. Need on aga, wastuoksa, wähenenud. See suurendamine ei saa sündida teisel teel, kui sõjawäe korraliste kulude osa kärpimisel, kust wälja heita tulewad kõik üleaarused summad, mis seal sajamiljonitena leiduwad, ja mida isiklikult matemaatiliste kalkulatsioonidega, kahjuks aga tagajärjedeta, olen püüdnud selgeks teha eel-
miste eelarwete arutamisel. Rahwa kandejõud tõmbab ette piirid, millest üle minna ei saa ka kaitsewäe kuludes. Oleme wäike rahwas, on wäike ka alaline kaitsewägi, kuid olgu ta selle eest hästi warustatud tehniliselt, siis on ta jõgijõud mitme wõrra tugewam. Suurtest staapidest ja seljatagustest, katkistest terastornidest ja makulatuur-raamatukogudest ei olene riigikaitse, need halwawad seda. On mädapaiseid, mida waja halastamatalt maha lõigata. Kuid oma kaitsekorraldusel ei tohi meie siiski ära unustada neid, kes juba riigi kaitsemisel oma kõigekallima wara — terwise — on kaotanud: ei tohi unustada wabadussõja inwaliide ega sõjaslangenute perekondi. See halwaks kodumaakaitsjate meeoleu, kui neil nii silme ees alati seisaks pilt, et nemadki wõi nende omaksed kord samasuguses abituse seisukorras wiibiksid.

Meie rahwas ei maksa 10% oma bruttotulust sõjawõlgade protsentideks, olgugi, et oleme loonud oma riigi sõjatuules heideldes. Sellepärast ärgu imestagu, kui meie hoolekandesummad tõusewad. Meie oleme sõdinud ja oma iseiswuse saawutanud o m a l j õ u l, ei ole siis ime, kui mitmed selle läbi oma terwise, mitmed oma waranduse on kaotanud ja hoolekandesummadest abi wajawad. Wähendamisest siin rääkida peaks wastik olema igale tõsisele isamaalasele,

kõnelemata sotsiaalse õigluse põhimõtete kaitsejatest.

Lõpukokkuwõttes peaks lühidalt kõike seda mis öeldud, wormuleerima umbes sarnaselt: esimesed kaks aastat, 1918. kuni 1919., sõdisime meie ja lõime riigi. Oli riik loodud, hakkasime jooma ja kauplesime kaks aastat, 1920.—1921., kuni naabrid meid pügasid ja kaupmehed mööda püksa said; rahwa käest wõtsid nad aga, kahjuks, seda mitme wõrra tagasi, rahwa käest, kes rasket tööd tegi oma jõul. Siis järgmisel kahel aastal 1922. a. ja 1923. a. toetasime paberraha wäljaandmise, margakursi lange-
tamise ja osalt ka suurte maksude abil elujõuetuid tööstusi ja lisasime lõpuks riigikassa kullatagawarad juurde kuni pankrott ukse ees oli. Sellejuures, nii kurb kui see ka ei ole, jõime edasi.

1924. aastal riidlesime pooltühja küna kallal ja korjasime püksirihma pingutades rahwa näljapennide abil terakesi riigipanka, — suurem osa läks jällegi kaupmeestele — ja jõime meeleehtlikult ise oma piiritust, mis salakaubana sisse oli toodud.

Mina arwan, et 1925. aastal tuleks meil loowale tööle asuda selle majanduspoliitilise sihi kättesaamiseks, mis põhi-seaduses kindlaks määratud: Inimwäerilise eluülespidamise kindlustamine kodanikkudele, elumõnude wõimaldamine kõigil alustel, mis rajatud õiglusele.

Abinõud selleks on olemas. Meie rahwamajanduse arenemiseks pakuwad kindlat aluspõhja kõigepealt wiljakandja maapind, mida jätkuks kolmekordsele rahwaarwule. siis metsad, maapõues peituwad looduswarad ja energiaallikad, mille eksploateerimine meie tööstusele aastasadeks tööd anda wõib. Meie kalandusele ning laewandusele pakub piirita arenemiswõimalusi ümbritsew meri, rääkimata sisewetest. Meil on wäärtuslikud kuurordid. Waja waid kindlaid kawasid ja juhtiwate jõudude raugemata tahet selleks, et nende abinõudega asuda sihi-kindlale tööle arendades ja kaswatades rahwamajanduse kandejõu aluseid, kõigepealt tema elawat jõudu, hoolitsedes terwishoiu, toitluse ja korteriolude lahendamise, laste, emade, ja tööjõu kaitse eest, edendades karskust ja wõimaldades kutseharidust. Edasi kindlustada töowõimalusi ja eluaset neile, kellel seda pole. Rakendada loowale tööle kõik

elaw jõud. Kõigepealt tõsta põllumajanduse, kui ka kalanduse produktiooni; edendada väike-, kes- ja suurtööstust nii, et need kodumaa tarwidusi rahuldaksid ja kaasa aidata wõiksid põllu- ja metsamajanduse saaduste ümbertöötamiseks ja wäljaveoks, eriti aga maapõuewarade ümbertöötamiseks. Kuurordid tõsta wäljamaalaste nõuetele wastawatesse tingimustesse. Esimeses järjekorras käesolewal aastal kõigi abinõudega wõidelda elukalliduse wastu, eriti tõsta margakursi. Lahendada maa küsimus põlise tarwitamise, tasumaksimise, popside, eluaseme ja maadekruntimiste seaduste maksmapanemisega; ümber muuta popsikohad elujõulisteks ühehobuse väikekohtadeks ja warustada mõisatöölisi maaga.

Asuda maaparanduse tööde kawade kokkuseadmisele ja teedekorraldamisele. Tööstuses ümberkorraldusi ette wõtta. Narwa kose eksploateerimiseks eeltöödega algust teha. Korraldada riiklikka ettewõtteid, nende tulutoowust suurendades. Halastamata wõitlust pidada riigivarastega. Riigiasutused ümber korraldada, tööd lihtsustades wiimase wõimaluseni.

Omawalitsuste rahalise seisukorra parandamiseks wiibimata samme astuda koos kõlastades nii omawalitsuse kui ka riigi heaks wõetawaid maksusid ja jaotades neid jõukuse järele, hoolitsedes, et need majandusliku kandejõu alustele häwitawaks ei muutuks. Selleks wähendada eelarwes mitteproduktiivseid wäljaminekuid. Uute maksudena sisse seada toredumaks ja maksud erakordsete tulude, waranduste ning lisawäärtuste pealt.

Tegutsegu siinjuures meie rahwamajanduselu korraldajad juhid, nii seadusandliku, kui täidesaatwa wõimu teostajad mitte kui poliitikamehed, kes eestkäit mõtlewad järgmiste walimiste peale, waid kui tõelikud riigimehed, kes mõtlewad järgnewate põlwede peale. Siis rajame kindlale alusele Eesti riigi, aitame kaasa ka üldise kultuurilise tasapinna tõstmiseks, õiglustame enda olemasolu kultuurriikide peres ja wõime, kui saatus meile õnnelik, näha aega, kus puhastes kodudes, soojuses ja walguses korralikult riietatud ja toidetud, karskete, teguwõimsate ja elurõõmsatena elawad need laialised töötawad hulgad, nii maal kui linnas, kellel praegu pime ja külm.

Juhataja **J. Tõnisson**: Et koosolek üle 2 tunni kestnud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 1.05 min.

Pärast waheauga jätkub koosolek kell 1.20 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja **M. Martna**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

W. Hasselblatt (sks.): Meine Herren Abgeordneten! Bei Stellungnahme zum Budget namens der deutschbaltischen Partei will ich dem Herrn Finanzminister seinen Optimismus in Beurteilung der Wirtschaftslage nicht schmälern, besonders, weil er bemüht sein will, mit nüchternem Blick die grosse Reihe der unsere Lage belastenden Momente nicht aus dem Auge zu verlieren. Trotzdem will ich meinen: wenn sogar der Finanzminister, welcher von Berufs wegen überall seine liebe Not hat, dem Parlament die für den Staatshaushalt nötigen Mittel restlos abzuringen, sich dahin äussert, dass die Belastung des Staates mit dieser Budgetvorlage ihre äusserste Grenze erreicht hat, so will das viel sagen und sagt wohl in freundlicher Form das Richtige. Wir müssen uns in richtiger Einschätzung der Dinge ernstlich überlegen, wie wir das Budget mit einer geringeren Summe balancieren, als mit 7,3 Milliarden. Wir haben eine schwere Krise überwunden, doch haben wir nur ihre akuten Ursachen nicht aber die chronischen beseitigt. Die Tragfähigkeit unsere Wirtschaft — wenn wir ihre Erstarkung nicht abschnüren wollen — entspricht fraglos nicht den an sie gestellten Ansprüchen des Budgets.

Wie der Abgeordnete Jürman bereits in sorgfältiger Analyse darlegte, ist hinsichtlich der Einnahmen keine Steigerung festzustellen und wo sie vereinzelt in Erscheinung tritt, ist sie keine natürliche. Das Thermometer der Einkommensteuer sinkt: von 3,9% der Staatseinnahmen 1923. über 3,6% im Jahre 1924. auf 3,2% für das gegenwärtige Jahr. Hätten wir neben dem Lebensmittelindex auch einen Wohlstandsindex, so könnten wir sicher aus ihm ein noch stärkeres Zurückgehen

des Wohlstandes herauslesen, wie aus der schmelzenden Einkommensteuer, deren Sätze dabei kürzlich erst erhöht worden sind. Demgegenüber sind die ordentlichen Ausgaben um eine Milliarde höher wie für das Jahr 1923. vorgesehen war, welches doch hinsichtlich der Ernte, der Geschäftskonjunkturen, Transit etc. ein günstiges Jahr — 1922. — als Vorgängerin hatte. Das vorliegende Budget empfiehlt uns — wie mir scheint — wiederum über unsere Mittel zu leben.

Unsere Mittel gestatten uns nicht den Verwaltungsapparat von 23.500 Beamten, der gewaltig gross ist, wenn wir nämlich in Betracht ziehen, wieviele Gebiete von den Kommunen mit deren Beamtenapparat besorgt werden. Wir sollten die Beamtenzahl stark herabsetzen, mehr von unseren Beamten verlangen und sie besser besolden. Ausserdem sollte ernstlich die Wiedereinführung von ehrenamtlichem Dienst erwogen werden. Ich denke unter anderem an das populär gewesene Institut der Ehrenfriedensrichter. Durch deren Einführung in allen Friedensrichterplena könnten zum Beispiel Richter und Mittel frei werden zur Bildung einer handelsgerichtlichen Abteilung, die wir dringend nötig hätten, was aus der Tatsache erhellt, dass infolge fehlender Kommerzgerichte die Parteien sich an ein Schiedsgericht wenden müssen. Unsere Mittel gestatten es uns nicht, 113 Millionen, 1,6% des Budgets, auf das Aussenministerium zu veranlagen. Bei dem Vorgriegspomp und sehr larger Finanzierung des Aussenministeriums, betrug der Posten in den Budgets der europäischen Staaten im Durchschnitt 0,4%. Wenn wir das Vierfache davon bewilligen sollen, müsste uns heute nicht bloss der Vorteil einer guten Aussenvertretung im allgemeinen klargelegt werden, sondern heute bereits der Erweis, welche von diesen Budgetposten sich einigermaßen gelohnt haben. Uns kommen bei einigen starke Zweifel auf. Ferner scheint es uns fraglich, ob die Tätigkeit der Zentralinstitutionen des Justizministeriums und des Handels- und Industrieministeriums uns für die im vorigen Jahre bewilligten Budgetposten wirklich Gegenwerte geschaffen haben. Insbesondere muss ich auf die völlig unzulässige, träge und unfähige Tätigkeit des „Kütteskomitee“ verweisen. Dieses Institut

— bereits so vielseitig beleuchtet — hat auch im vergangenen Jahr nichts geleistet. Meine Herren, Eingaben vom Jahre 1922. — ich könnte sie Ihnen namentlich aufzählen — die ausführlich zu belegenden Ansprüche anmeldeten, wurden endlich im vergangenen Jahr erledigt und in nahezu allen Fällen ohne viel Kopfzerbrechen mit dem Bescheid „tagajärjeta jäetud“ beschieden, zwar mit der tiefgründigen Motivierung „kui põhendamata“. Staunend erfährt es der Geschädigte, staunend die vielen Menschen, Forstbeamten, Eisenbahner etc. in deren Gegenwart häufig fertig, aufgehauenes Holz — vom Kütteskomitee requiriert, aufgeladen und abtransportiert wurde. Dieses Institut übertreibt ganz hemmungslos die Vertiefung neuer Rechtsgrundsätze.

Wir vermisten einen Posten für die Organisation des Selbstschutzes (kaitseliit). Nunmehr hat die Regierung die Absicht, für diesen Zweck ergänzend 15 Millionen einzustellen. Das begrüssen wir mit Befriedigung, denn, meine Herren, es genügt uns nicht, an dieser Stelle mit tiefgefühltem Dank der hohen Verdienste des Generals Laidoner zu gedenken und uns der Zuversicht zu freuen, dass wir einen solchen Mann haben; wir müssen uns darüber klar sein, dass eine baldige, straffe, und durchgreifend disziplinierte Organisation unseres Selbstschutzes nach wie vor Forderung der Lage ist.

Die ausserordentlichen Ausgaben des Verkehrsministeriums müssen in stärkere Abhängigkeit von unserer finanziellen Tragfähigkeit und der volkswirtschaftlich produktiven Zweckmässigkeit gebracht werden.

Dringlich ist die Durchführung des Baues des Schmalspurstrecke Eidapere—Zintenhof—Pernau, die dem unmöglichen Zustand, dass alle Waren und Menschen auf dem Wege zwischen Reval und Pernau heute durch ganz Estland spazierenfahren müssen, ein Ende bereiten würde. Durch den Bau dieser Schmalspurbahnstrecke von ca 50 km. würde sich die Entfernung zwischen Pernau und Reval von 16 Stunden auf 6 Stunden verkürzen lassen, eine Ersparnis vieler Millionen unproduktiver Ausgaben, die heute vor grösster Notwendigkeit ist.

Hinsichtlich der volkswirtschaftlich produktiven Zweckmässigkeit, allerdings nur im Zusammenhang mit einer Ausse-

nanleihe, wäre in erster Linie der Bau der südestländischen Bahn zur Schaffung einer direkten Verbindung Pernaus mit dem Pleskauer Gebiet zu nennen und Aufgabe der Regierung wird es sein, alles zu tun, um im geeigneten Augenblick die Finanzierung dieses Baues vom Auslande her in weitgehendster Weise zu unterstützen.

Aus dem Voranschlag für das Landwirtschaftsministerium lese ich heraus, dass die Ausgaben für die Durchführung des Landgesetzes wieder etwa $\frac{2}{3}$ des Gesamtbetrages, rund 400 Millionen betragen, kapitalisieren Sie diesen Betrag mit 4%, so ergibt sich die Summe von 10 Milliarden Estmark. Dieses nur als Schlaglicht! Man denkt dabei unwillkürlich daran, dass in früheren Verhältnissen die staatliche Baueragrарbank bei fruchtbarster Tätigkeit nicht nur sich selbst erhielt, sondern auch grosse Beiträge zurücklegte, städtische Immobilien erwarb, landwirtschaftliche Schulen und Stipendien gründete, und alles dieses ohne jemandes Recht zu rauben, ohne Lebensfähiges zu zerstören.

Mit Recht liess der Herr Finanzminister durchblicken, dass wir mit dem Sanierungsprozess unserer Wirtschaft noch in weiten Felde sind. Die Mittel, welche er nannte, um diesen Prozess zu beschleunigen, erscheinen jedoch teils als selbstverständliche, wie zum Beispiel die absolute Ausbalancierung des Budgets, teils als ungenügende, wie zum Beispiel die Investierung von Produktionskapital in die Landwirtschaft auf dem Wege der ausserordentlichen Ausgaben. Das Budgetrecht Westeuropas verwirft durchweg solche Ausgaben — in England „Pakete“ in Amerika „riders“ (Reiter) genannt — als Posten des Staatsbudgets. Das ist keine normale Regelung der staatlichen Kapitalinvestierungen in privaten Wirtschaften und bringt die Budgetberatungen auf Abwege. Auf dem vordersten Plan des Finanzministeriums sollten zwei Aufgaben stehen, deren Aufschub unsere Wirtschaft nicht mehr duldet: die lange schon geplante Währungsreform und die Umstellung der Eesti-Pank Aktiengesellschaft auf die richtigen Aufgaben einer Emissions- und Staatsbank, so dass sie sich selbständig und in ihrer Tätigkeit unabhängig stets in der Lage halten kann, das Wirtschaftsleben wirklich regulieren

und Krisen ausbalancieren zu können. Dass die Dinge eben nicht so liegen, wissen wir. Unsere existenzberechtigte Industrie bedarf dringend der Zuführung frischen Betriebskapitals. Bodenschätze, wie zum Beispiel die grössten Gebiete des Brennschiefers dürfen nicht brach liegen. Ich glaube aber, dass keine der erwähnten Aufgaben ohne auswärtige Anleihe zu realisieren ist.

Mir will scheinen, dass die Kapitalarmut unseres Landes und die allseitige Forderung einer erhöhten Produktionsfähigkeit in der Politik der Regierung gegenüber dem ausländischen Kapital, sowohl was Anleihen als auch Investierung anlangt, keineswegs genügende Berücksichtigung findet. Zur Heranziehung ausländischen Kapitals für die Brennschieferindustrie müsste mehr getan werden, statt dass durch scharfe Bedingungen das Kapital abgeschreckt und dadurch die ganze Industrie brachgelegt wird. Vor allem aber wird das ausländische Kapital erst nach Annahme eines befriedigenden Berggesetzes ins Land kommen. Das gegenwärtige Regierungsprojekt ist dazu nicht geeignet.

Man muss die Psychologie des Kapitals berücksichtigen und nicht vergessen, dass wir Kapital brauchen, nicht aber — jedenfalls heute im Versuchs- und Risikostadium der Ölinindustrie — das Kapital uns. Findet es hier keine günstigen Bedingungen, so wendet es sich andern Ländern zu. Wenn ich richtig unterrichtet bin, ist kürzlich ein Vertrag gescheitert, der uns die Investierung von ca. 1 Million Pfd. St. ins Land bringen sollte und dem Staat — ungerechnet Steuern und Arbeitsmarkt — gegen 25.000 Pfd. St. jährlich abgeworfen hätte. Die Regierung will den Vorteil aus dem Kapital durch Besteuerung desselben ziehen, während der grösste Vorteil doch in der Belebung der Wirtschaft liegt und indirekt viel mehr einträgt, als die primitive Methode der direkten Abgaben.

Es sei mir gestattet, noch bei einigen imponderablen Seiten unseres Wirtschaftsleben zu verweilen. Es wird zu wenig — auf einigen Gebieten — zum Beispiel Hypothekarkredit — auch gar nichts getan für seinen psychologischen Gesundungsprozess nach den Kriegs- und Revolutionsjahren, zu welchen ich hinsichtlich der Landwirtschaft auch das Jahr

1919 und die folgenden rechnerisch. Am meisten werden die ideellen Stützpunkte eines gesunden wirtschaftlichen Lebens vernachlässigt, weil sie auf den ersten Blick betrachtet nichts einbringen, bisweilen sogar Geld kosten. Diese Stützpunkte fehlen hauptsächlich auf dem rechtlichen Gebiet. Zum Beispiel auf dem Steuergebiet, ganz zu schweigen von der Landwirtschaft, auf die ich später zu sprechen komme. Auf dem Gebiete des Zivilprozessrechtes: es ist noch nie so vorteilhaft gewesen, seine Zahlungen nicht zu leisten, weil das Gericht nur eine Verzinsung von 6% bewilligen darf, der Bankzinsfuß aber bis zu 18% beträgt, also das Dreifache. Wozu also freiwillig seinen Verpflichtungen nachkommen? Ferner kommt so mancher nicht zu seinem guten Recht, weil unser Prozess keine Erhöhung — Aufwertung — des Klagewertes während des Verfahrens zulässt — die häufig nötig ist, wenn zum Beispiel im Verlaufe des Prozesses eine Entwertung der Währung oder eine Verteuerung der geforderten Leistung oder Lieferung eintritt. Was ist die Folge: die übertriebene Anwendung des scharfen Wechselinstruments. Bankgarantien und Risikoprämien, die den Kredit verteuern, dreifache Versicherungen und vor allem Vergleiche, bei denen beiden Parteien klar ist, dass das Recht gebeugt wird. Nur ein krasses Beispiel: eine Familie veräußerte 1916 ihr Immobilium in Reval der Stadt für 200.000 Rbl. (1915), die Stadt hat mit der Erlegung des Kaufpreises gezögert und ist jetzt zur Zahlung von 300.000 Estmark verurteilt worden — das heisst, das Gericht sah sich durch unsere Gesetze gezwungen, dem Kläger anstatt des Wertes eines riesigen bebauten Grundstückes den Wert etwa einer Jahresmiete zuzusprechen, weil den Goldrubel immer nur stets 1 oder 1½ Estmark sein soll.

Einige Klagen gelangen nicht zur Entscheidung, weil das Administrativgericht sie an das Zivilgericht abschiebt und das Zivilgericht sich ebenfalls nicht für zuständig erachtet. So auf einigen Gebieten des Agrargesetzes. Ganz im Argen liegt es mit unehonorierten Schecks, deren Ausstellung heute nur dem eventuell nicht sehr hoch bewerteten Ruf des Ausstellers schädigt, sonst aber gar keine rechtlichen Folgen hat. Warum hat die Regierung mit dem Einbringen dieses

Gesetzes gezögert, das schon vor mehr als 1½ Jahren gut ausgearbeitet fertig war?

Ferner nehmen Sie, meine Herren, die vielen Tausende von Menschen, die mit einem genickten Recht belastet, das lebendige Empfinden schwersten Unrechtes mit sich tragen müssen. Ich meine nicht die Kriegsgeschädigten oder frühere Besitzer russischer Werte: wo nichts ist, da hat auch der Kaiser sein Recht verloren. Sondern ich denke an die Gutsbesitzer, sämtliche Hypothekargläubiger früherer Jahre, an die Opfer des Küttekomitee und ihm ähnlicher Institutionen. Hier kann kein Mensch behaupten, das nichts da wäre, woran ihr Recht Befriedigung finden könnte: die Häuser zum Beispiel stehen und haben bis zu 100% ihren Vorkriegswert erhalten, die Hypotheken sollen aber bloss 0,75% ihres Wertes haben.

Die Hypotheken müssen aufgewertet werden und damit keine zu grosse Belastung der Hausbesitzer eintritt, sollte die Aufwertung zeitlich mit der Aufhebung des Mietgesetzes zusammenfallen und nötigenfalls Moratorien für die Schuldner vorsehen. Es wäre psychologisch falsch zu glauben, dass in den breiten Schichten des Volkes die Ansicht herrscht, das mangelnde Recht liegt nur auf gewissen fest umgrenzten Gebieten, ausserhalb dieser sei alles stabil und sicher. Das stimmt nicht, solcherlei Bazillen springen sofort auf andere Gebiete über und stören eine gedeihliche Entwicklung. Wir sind geographisch neben den grössten Ansteckungsherden rechtloser Zustände gestellt und müssten daher unserem Rechtsbewusstsein eine gesteigerte Hygiene angeeignet lassen. Tun wir das etwa? Es muss ernstlich um die Aufwertung der im Alltag tätigen Rechtsbegriffe Sorge getragen werden und wenn wir uns den Luxus eines Justizministeriums gestatten, so sollte dieses durch Ausarbeitung von entsprechenden Gesetzen dafür Sorge tragen, dass die Gerichte in die Lage kommen, jedermann sein ungeschmäler-tes Recht zuzusprechen zu können. Deutschland, das viel tollere Entwertungen erlebt hat, ist schon seit langer Zeit so weit, dass die Richter nach Fällung des Urteils nicht zu sagen brauchen: „tut uns leid, dass die Gesetze uns zu dieser unbilligen Entscheidung zwingen.“ Den Vorteil soll in der wirtschaftlichen Ent-

wicklung immer der haben, welcher sich an das Recht und seine Rechte hält.

Mit Befriedigung konnten wir vom Herrn Finanzminister hören, dass er energisch an eine Reform unseres Steuerwesens heranzutreten beabsichtigt. Die Richtlinien hat er uns freilich nicht genannt. Meine Herren — eine solche Reform ist allerdings dringend notwendig.

Unsere Einkommensteuer zeigt bei Anwendung der progressiven Staffelung eine Steigerung von 5 bis über 30%. Eine solche Steigerung wird von der Theorie der Finanzwissenschaft und auch von der Praxis durchweg abgelehnt. Das wissen leider auch unsere Steuerzahler. Nach Professor Földes und der vorkriegszeitlichen Gesetzgebung Westeuropas sollte der normale Steuerfuss mit weniger wie 1% beginnen und nicht über 5% steigen. In Sachsen begann er beispielsweise mit 0,17%, wobei er schon ein Einkommen von 400 Mk. = 40.000 EMk. traf, und stieg sehr langsam, bis nur 3%. Diese Sätze will ich zwar nicht befürworten, doch damit zeigen, wie weit wir über das Ziel hinausgeschossen sind. Ferner leben wir immer noch nach einem verhältnismässig komplizierten Konspekt eines Einkommensteuergesetzes, daher finden sehr wichtige Fragen, wie zum Beispiel die Unterscheidung nach der Quelle und der Art des Einkommens eine sehr oberflächliche Berücksichtigung.

Völlig im Argen liegt die Besteuerung der Industrie, welche vorwiegend in Form von Gesellschaften arbeitet.

Meine Herren, mit seiner Steuerpolitik auf diesem Gebiete tritt jeder kapitalarme Staat in Konkurrenz mit anderen Staaten. Für eine erfolgreiche Kapitalwerbung und Bildung — sowohl des inländischen, als des ausländischen — ist daher diese Steuerpolitik von grundlegendster Bedeutung. Auch muss die Steuerpolitik genau wissen, wohin sie durch ihre Vorschriften das Kapital lenkt. in grosse oder kleine Unternehmen, in die inländische Wirtschaft oder ins Ausland, in langfristige Darlehen oder in Wucherdarlehen, oder gar in den Strumpf oder Strohsack.

Zunächst der Betrag der Steuern. Die industriellen Unternehmungen werden zum Beispiel anderweitig durch Einkommen- und Gewerbesteuern wie folgt belastet: Frankreich 8%, Belgien 10%, Amerika 12½%, England 25%, Italien

29%, in Deutschland 20% plus 15% des als Dividende ausgeschütteten Reingewinnes, im mittleren etwa 30%. Bei uns 36% — ungerechnet Steuerzahlungen an Kommunen und Zahlungen zu sozialen Zwecken — wobei es kein Geheimnis ist, dass unsere gesamte Industrie, welche bei Export und Steuerbelastung bis auf weiteres an führender Stelle steht, durchweg ohne Ausnahme an Mangel von Betriebskapital leidet und einer Sanierung durch Kredite bedarf.

Weiter die Berechnung und Erhebung der Steuern. Sie ist kompliziert, teuer, ungerecht und volkswirtschaftlich überaus bedenklich.

Trotzdem Steuerobjekt und Steuersubjekt in beiden Fällen dieselben sind, — die Gesellschaft nämlich und der Reingewinn, — wird eine doppelte Steuer — die Gewerbesteuer und die Einkommensteuer — nach völlig verschiedene Prinzipien, bei verschiedenen Abzügen und Amortisationsberechnungen erhoben. Die Gewerbesteuer ihrerseits zerfällt wieder in die Grundsteuer, die Kapitalsteuer und Reinertragssteuer. In Summa finden wir die verschiedensten Grundsätze übereinander geschichtet: die progressive Staffelung nach der Rentabilität — Reinertragssteuer —, die progressive Staffelung nach der absoluten Höhe des Einkommens — Einkommensteuer —, die prozentuale Steuer — Kapitalsteuer — und den Pauschalsatz — Grund-Gewerbesteuer. —

Das ist zu kompliziert, verschlingt zu viel Arbeitskraft der Steuerzahler und der Steuereinnahmer und ist zu teuer. An Stelle aller genannten Gesetze brauchen wir ein das Steuerwesen nach einheitlichen Grundsätzen regelndes Körperschaftssteuergesetz, das hinsichtlich der Gesellschaft alle bisherigen Steuern in eine zusammenfasst.

Die gegenwärtige Besteuerung ist aber auch im höchsten Grade ungerecht: bei Errechnung nach der Rentabilität aus dem sehr einfachen Grunde, weil bei den wenigsten Unternehmungen das Grundkapital das im Betriebe arbeitende Vermögen darstellt, besonders heute und besonders in Estland, wo die Bilanzen in bedenklich chaotischem Zustande sind. — Mangels einer Goldbilanz. Einige Gesellschaften haben noch ihren Rubelkapitalbetrag nunmehr in Estmark, zeigen damit in der Bilanz weniger wie $\frac{1}{100}$ der

investierten Werte, andere — neue — zeigen ein zu hohes Kapital, in welchem häufig schon ein grosser Gründergewinn mit eingeschlossen ist. Aber auch theoretisch empfiehlt es sich nicht, durch diesen Steuermodus die Unternehmen auf den Weg der Verwässerung ihres Grundkapitals zu drängen. Die progressiv-proportionale Errechnung nach dem absoluten Reingewinn — wie in der Einkommensteuer für physische Personen — ist für juristische Personen völlig unbegründet und verkehrt, denn diesen fehlen doch alle Besteuerungsmerkmale, welche bei der progressiven Steuer massgebend sind: Existenzminimum, Familienstand, Verschiedenartigkeit der Einkommensquelle und dergleichen mehr. Daher ist die Besteuerung juristischer Personen nach der Staffelung für die Einkommensteuer physischer Personen nirgends in der Welt in Anwendung. Wie aus dieser von mir ausgearbeiteten Skala hervorgeht, lenken wir mit der für die juristischen Personen ungerechten Einkommensteuer das Kapital in die kleinen Gesellschaften, da zum Beispiel bei gleichem Bruttogewinn von nur 20% die Gesellschaft mit 1.000.000 Aktien-Kapital nach Abzug der Steuern 14,3% Dividende ausschütten kann, eine mit 100.000.000 Aktien-Kapital hingegen nur 8,3%. Dabei sind die kleinen Gesellschaften entweder kaum lebensfähig oder in der Hand einer einzigen Person. Das Hauptgewicht müsste daher künftig auf die einheitliche Proportionalsteuer gelegt werden. In Amerika, Deutschland, England, Frankreich, Italien gilt in variierender Form die proportionale Besteuerung des Reingewinns. Interessant ist es, dass Deutschland gerade im Interesse des Fiskus 1922 von der progressiven zur prozentualen Besteuerung übergegangen ist. Eine progressive, zugleich nach der Rentabilität errechnete Steuer, gibt es in Westeuropa nur in Dänemark (Ges. 1922), wo 5% Dividende, das heisst ein dort normaler Zinsfuss, steuerfrei sind und nachher eine sehr sanfte Progression beginnt. Unzulässig ist die Kettenbesteuerung, das heisst die mehrfache Besteuerung desselben Gewinns bei mehreren Gesellschaften und Personen, zuerst bei der den Gewinn erzeugenden Gesellschaft und jedem Aktionär, dann bei einer anderen Gesellschaft, die Aktien der ersten besitzt, und deren Aktionären usw. Deutschland

(Ges. 1922), Amerika (1921) und England lehnen das zum Beispiel ab. Wir hoffen, dass der Herr Finanzminister uns bald schon ein Körperschaftssteuergesetz vorlegen wird, welches die Kapitalbildung und Kapitalwerbung — ich denke auch ans Ausland — fördern kann und die gegenwärtige Misstände beseitigt.

Wenn sich das Finanzministerium bei Gelegenheit der Geldreform auch mit der nicht ganz leichten Frage der Umwertung unserer Aktienkapitalien nach Goldwährung befassen wollte, was aus vielen Gründen wünschenswert ist, wäre es dankenswert. Wir brauchen wertbeständige Bilanzen und auch Börsenfähigkeit der Aktien unserer gesunden Unternehmen, auch muss es annähernd möglich gemacht werden, aus den Bilanzen auf die Kreditfähigkeit der Unternehmen schliessen zu können.

Ich komme nun auf die Agrarwirtschaft zu sprechen, ein Gebiet, welches uns am meisten am Herzen liegen sollte, am meisten verantwortungsbewusste Sicherung erfordert, das aber ganz in die Hände der Politik geraten ist, und zwar einer Politik die Werte vernichtete und bis hierzu nichts Gedeihliches schaffte. Den Standpunkt meiner Fraktion in dieser Frage brauche ich nicht darzulegen, er hat sich nicht verändert, wir fordern nach wie vor unsere Bodenständigkeit. Vor gar nicht viel Jahren war Estland ein agrares Land und man sagt heute noch, Estland sei ein Agrarstaat. Das trifft aber gegenwärtig nicht mehr zu. Aus den Ausführungen des Finanzministers geht hervor, dass die Beteiligung der Landwirtschaft an der Ausfuhr und an der Steuerlast an zweite beziehungsweise dritte Stelle getreten ist, hinsichtlich Belastung des wirtschaftlichen Teiles des Budgets jedoch an erste Stelle. Auch hinsichtlich der Kapitalbildung ist die Landwirtschaft trotz jährlicher budgetmässiger Privilegierung auf letzter Stelle und in jedem Jahr gehen weitere Werte unter. Was die Kreditfähigkeit und insbesondere den langfristigen hypothekarischen Kredit anlangt, liegt es noch schlimmer.

Die Landwirtschaft — im Rahmen des Agrargesetzes — ist völlig pauperisiert und anstatt wie bisher den Haushalt des Landes zu tragen, belastet sie ihn schwer. Stellen Sie nur die Zahlen aller Art Steuern vom flachen Lande neben

die budgetmässigen direkten und indirekten Bewilligungen an die Landwirtschaft, um sich davon zu überzeugen. Sie werden ein erschreckendes Überwiegen der Bewilligungen über die Leistungen finden. Ich will mich deswegen nicht gegen diese Bewilligungen aussprechen, finde aber, dass es allerhöchste Zeit ist, daran zu denken, an Stelle dieser kollektiven Personalkredite auf ausserordentlichem Wege die Ermöglichung von Realkrediten herbeizuführen. Man vergegenwärtige sich bloss die Realitäten: Ein Agrarland, das schon fünf Jahre ohne Hypothekarkredit ist! Ein Agrarland, in dem seit fünf Jahren die auf dem Lande ruhenden Schulden nicht verzinst worden sind und zwar, die Pfandbriefschulden mit eingerechnet, 82.000.000 Goldrubel, für die — heute noch — der Gutsbesitzer haften soll, dem man alles genommen hat.

Was eröffnen diese Tatsachen künftigen Hypothekarkrediten und damit der Landwirtschaft für Aussichten?

Ich möchte mir erlauben, meine persönlichen Ansichten darüber auszuführen, wie der Wiedererstellung eines landwirtschaftlichen Bodenkredites die Wege geebnet werden könnten. Damit das Land in seinen jeweilig gesonderten Einheiten wieder beleihungsfähig wird, muss natürlich die Entschädigungsfrage gelöst werden. Der Staat ist in der Lage die Entschädigung zu leisten, zumal wenn die Hinweise derjenigen Kreise, um deren Rechte es geht, in Verhandlungen die bisher vermiedene Berücksichtigung finden würden.

Es versteht sich von selbst — und nicht zuletzt im Interesse des Staates — dass den Eigentümern die Beibehaltung ihres Berufes auf eigener Scholle in lebensfähiger Grösse sicher zu stellen ist. Wenn nötig, könnte, hier in der Einstellung, gefühlsmässig, nicht rechtlich, ein Unterschied zwischen Ausländern und Innländern gemacht werden, insofern als sich der Ausländer mit seiner Entschädigungszahlung in seinem Heimatstaat ankaufen könnte, der Einheimische hingegen zur Beibehaltung seines Berufes die Heimat verlassen musste und Heimatrechte dürfen nicht geschmälert werden. An Stelle von sofortiger Barzahlung für das zu Entschädigende müssten teilweise Hypotheken auf das Land treten, auch sollte vom Staat die Entschädigungszah-

lung für solche Wertobjekte erspart werden, deren Belassung den Eigentümern dem Ziel der Kleingrundbesitz-Bildung keineswegs hinderlich wäre.

Die Besitzrechte der Ansiedler müssten nach Gesichtspunkten geregelt werden, die eine Entwicklung der Landwirtschaft entsprechend ihrer wirtschaftlichen Triebrichtung unbehindert durch gesetzgeberische Bevormundung und Beschränkungen gewährleisten, sonst werden die Landstücke hinsichtlich ihres beleihungsfähigen und volkswirtschaftlichen Wertes entwertet. Die Ansiedler müssten den vollen Wert der ihnen zugeordneten Parzellen leisten, nicht einen minimalen Phantasiepreis. Ihre Begünstigung sollte sich — wie das auch früher war — in langfristigen Ratenzahlungen und mässiger Verzinsung ausdrücken. Die Zahlungen der Ansiedler müssten ohne Abzüge unter entsprechender Tilgung der Hypotheken direkt an die früheren Eigentümer weiter geleitet werden.

Die auf dem enteigneten Lande ruhenden alten hypothekarischen Schulden sind zu regeln. Die Regelung muss in einer Weise erfolgen, die das Vertrauen künftiger hypothekarischer Gläubiger gewinnt und nicht verscherzt. Das Vertrauen zum Hypothekarkredit im allgemeinen — Stadt und Land — muss wiederhergestellt werden. Gegenwärtig erhalten die Gläubiger weniger wie ein Prozent der von ihnen geliehenen Werte. Für die auf dem enteigneten Lande ruhenden Hypotheken sind seit 1919 überhaupt keine Zinsen gezahlt worden, was einer Konfiskation gleichkommt. Ausserdem kommt eine Hypotheken aufwertung — wie zum Beispiel in Deutschland — in Frage, sonst kehrt das Vertrauen nicht wieder und künftige Pfandbriefe — oder Obligationen — finden keinen Markt. Die Landwirtschaft muss vor doktrinärer Bevormundung und unerwarteten Zwangseingriffen seitens der Gesetzgebung und Verwaltung sichergestellt werden. Das Eigentumsrecht soll nur in überaus dringenden Fällen beschränkt und stets gesichert werden, eine gegenseitige Politik gefährdet langfristige Realkredite.

Vor Stabilisierung der landwirtschaftlichen Besitzverhältnisse kann das zu schaffende Institut einer Agrarbank nur als Aktienbank — mit Majorität des Staates — oder als Staatsbank aufgezogen,

nicht aber der Gesamtheit der Pfandbriefschuldner — wie vor dem Landgesetz bei stabilen Rechtsverhältnissen — anvertraut werden, weil diese anfangs jedenfalls einen zu buntscheckigen zufälligen Bestand haben würde.

Ich komme zum Schluss auf diejenigen Posten des Staatshaushaltes zu sprechen, die sie in keinem Budget finden und die doch von jedem Haushalt konsumiert werden — nämlich die ideellpolitischen Werte. Und wenn die Budgetberatungen uns einmal im Jahre auf die hohe Warte der Selbstbestimmung und Umschau führen sollen, so können wir an mancher harten Erkenntnis nicht so glatt vorüber. Es ist im vergangenen Jahr auf Parteidreibungen mehr hierzu konsumiert worden, wie wir vertragen, es hat sich viel Neid und Übelwollen immer wieder störend geregt und viel guter Ruf führender Persönlichkeit ist aufgebraucht worden, es ist unnötig und leichtfertig eine Krise der nationalen Beziehungen im Lande durch die Behandlung des Autonomiegesetzes geschaffen worden. Im entsprechenden Masse kamen daher aufbauendes Recht, fruchtbares Zusammenarbeiten, werktätiges Schaffen und Verantwortungsfreudigkeit zu kurz. Diese Inponderabilia, meine Herren, sind aber realpolitisch meist viel wichtigere Faktoren als die zahlmässigen Budgetposten. Und noch ein anderes Moment halte ich

für nötig zu betonen: Wenn die Staatsversammlung bestrebt ist, jeden Verwaltungszweig, jedes Wirtschaftsgebiet im einzelnen lenken zu wollen, ist es da sonderbar, dass sich die an die Führung gestellten Männer nicht über das bescheidene Mittelmass erheben, welches ohnehin — auch anderswo — ein ausgeprägter Zug unserer Zeit zu werden scheint? Sollten wir nicht aus der ideellen Bilanz des vorigen Jahres, insbesondere auch aus dem Erlebnis des 1. Dezember, den Schluss ziehen, dass an die Stelle der Politik des heute Möglichen die Politik des morgen Nötigen treten muss; bei der Politik des Notwendigen erst fängt die Kunst an im Sinne des staatsmännischen Könnens, die wohl — ich muss das offen sagen — unter gesetzgeberischer Mitarbeit einer vielköpfigen Versammlung denkbar, nicht aber unter ständig hemmender Bevormundung derselben. Aus Einsicht soll das lebendigere Gefühl der Verantwortung vor der Zukunft erwachsen.

(H. Anniko, krst.: Lõpetada!)

Juhataja **M. Martna**: On ettepanek teatud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **M. Martna**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

